

RAPPORT

Samfunnsutvikling i lys av oppskaleringen i KDA

En analyse av mulige gevinster og utfordringer for Kongsberg samfunnet som følge av en av norsk industrihistories største oppskaleringer

Foto: Vigdis Hornsbekk

Av Øyvind Vennerød, Johanne Vatne, Markus Andersen, Per Johnsen og Jonas Erraia

Menon-publikasjon Nr. 2025/9

2025

Forord

Menon har på oppdrag for Kongsberg Defence & Aerospace (KDA) og Kongsberg Kommune analysert muligheter, barrierer og utfordringer i Kongsberg som følge av KDAs store vekst. Selskapet har fra 2018-2024 hatt en av norsk industrihistories største oppskaleringer, og selskapet forventer fortsatt vekst fremover. KDA har flere lokasjoner i Norge, men har sin hovedvekt av ansatte, og den største delen av veksten til nå, i Kongsberg kommune. Analysen ser både på de mulige positive konsekvensene som kan komme som følge av veksten og hvilke utfordringer som kan oppstå. Dette inkluderer faktorer som tilgang på kompetanse i Kongsberg og omkringliggende regioner, hvilke gevinster kommunen kan få dersom de lykkes med å tiltrekke seg tilflyttere, og hva som forhindrer tilflyttingen.

Jonas Erraia har vært ansvarlig partner for prosjektet, mens Øyvind Vennerød har vært prosjektleder. Johanne Vatne og Markus Lund har vært prosjektmedarbeidere, mens Per Johnsen har vært intern kvalitetssikrer.

Menon Economics er et forskningsbasert analyse- og rådgivningsselskap i skjæringspunktet mellom foretaksøkonomi, samfunnsøkonomi og næringspolitikk. Vi tilbyr analyse- og rådgivningstjenester til bedrifter, organisasjoner, kommuner, fylker og departementer. Vårt hovedfokus ligger på empiriske analyser av økonomisk politikk, og våre medarbeidere har økonomisk kompetanse på et høyt vitenskapelig nivå.

Vi takker KDA og Kongsberg kommune for et spennende oppdrag. Vi takker også alle intervjuobjektene som har stilt opp med gode innspill underveis i prosessen, og de ansatte i KDA som har besvart vår spørreundersøkelse.

Menon står ansvarlig for alt innhold i rapporten.

Januar 2025

Jonas Erraia
Prosjektansvarlig
Menon Economics

Januar 2025

Øyvind Vennerød
Prosjektleder
Menon Economics

Innhold

Sammendrag	4
1 Innledning og bakgrunn	8
1.1 Kort om KDAs rolle i næringslivet i Kongsberg	8
1.2 KDAs pågående oppskalering	9
2 Mulige konsekvenser av KDAs vekst	12
2.1 Effekter på kommunens demografi	12
2.2 Effekter på kommunens økonomi	17
3 Kompetanse	20
3.1 Kompetansebehov i Kongsberg og tilgjengelig kompetanse i omkringliggende kommuner	21
3.2 Sammenligning av tilgjengelig arbeidsmarked med Moss	24
4 Boligmarked	26
4.1 Faktorer som begrenser boligbyggingen	27
5 Bostedsattraktivitet	33
5.1 Bostedsattraktivitet – Hvilke faktorer hindrer ansatte å flytte til Kongsberg	34
5.2 Nærmere om partnerjobber	35
6 Vedlegg	39
6.1 Vedlegg A: Ringvirkningsmodellen	39

Sammendrag

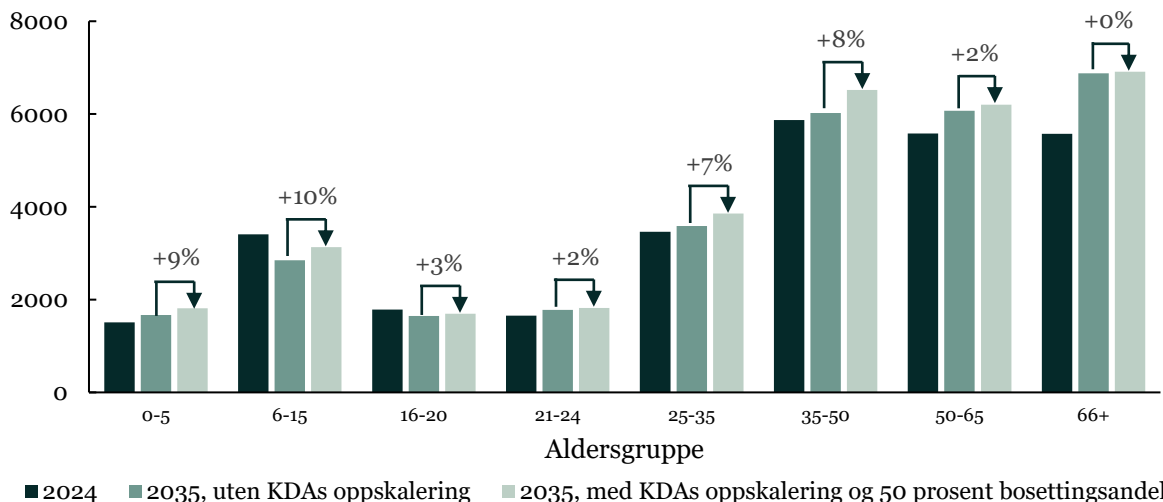
Kongsberg Defence & Aerospace (KDA) på Kongsberg var i 2023 Norges største industrilokasjon med litt under 3 000 ansatte. Selskapet er i stor vekst, og siden 2018 har avdelingen på Kongsberg vokst med over 1 000 ansatte. Fremover forventer selskapet at veksten vil fortsette på Kongsberg, med en ytterligere vekst på over 1 000 personer frem mot 2029. Det innebærer en av norsk industrihistories største oppskaleringer.

I denne rapporten har vi analysert hvor store gevinstene av KDAs oppskalering kan bli for lokalsamfunnet i Kongsberg kommune, og hvilke utfordringer som må overkommes for at veksten kan realiseres. Vi vurderer også hva som skal til for at veksten gir størst mulig nytte for kommunen. Vi går i dette sammendraget gjennom de viktigste funnene.

Veksten i KDA kan forbedre den demografiske situasjonen i Kongsberg kommune

Kongsberg kommune sliter med en aldrende befolkning, med færre barn og flere i pensjonsalder. SSB spår at antall barn i aldersgruppen 6-15 år vil falle fra over 3 400 i 2024 til rundt 2850 i 2035. Veksten i KDA, som i stor grad vil ansette unge personer i etableringsfasen, vil bidra til å motvirke denne utviklingen. I figuren under viser vi vår modellering av hvordan oppskaleringen i KDA vil bidra til befolkningsvekst frem mot 2035, dersom halvparten av de nye sysselsatte bosetter seg i Kongsberg kommune.

Figur A: Utvikling i befolkning i Kongsberg fra 2024 til 2035, med og uten vekst i KDA, i et scenario der halvparten av de nyansatte bosetter seg. Kilde: Menon Economics

En vesentlig faktor for hvor stor befolkningsveksten faktisk blir er hvor stor andel av de sysselsatte som bosetter seg i Kongsberg – hvis mange pendler inn blir gevinsten for Kongsberg mindre.

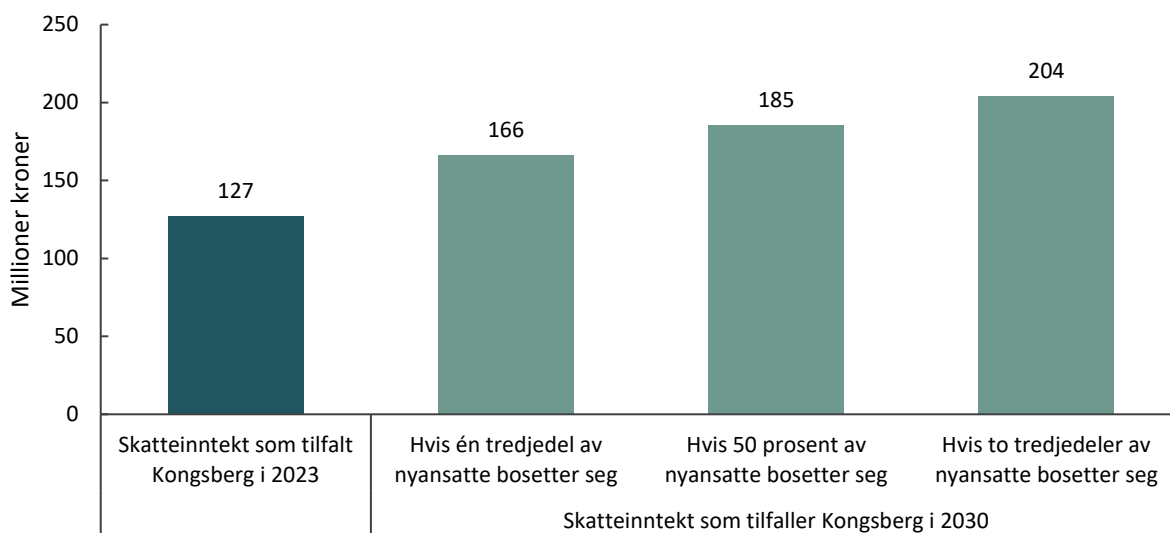
Vekst i KDA bidrar til bedret kommuneøkonomi

En andel av inntektsskatten de ansatte i KDA betaler tilfaller Kongsberg kommune. Totalt estimerer vi at de ansatte i KDA i 2023 betalte 127 millioner kroner i inntektskatt til Kongsberg kommune. Det betyr at rundt hver åttende skattekrone som tilfalt Kongsberg kommune kom fra sysselsatte i KDA.

Det er to grunner til at KDAs lokasjon på Kongsberg bidrar mye til kommuneøkonomien: de sysselsetter mange, og har høye gjennomsnittslønninger. Dersom KDAs vekst fortsetter som planlagt,

vil skatteinntektene til kommunen øke videre. I figuren under modellerer vi hvordan økningen i skatteinntekter påvirkes av andel tilflytting blant nyansatte.

Figur B: Scenarier for kommunale skatteinntekter betalt av ansatte i KDA Kongsberg til Kongsberg kommune i 2030, målt mot 2023. Tall i millioner 2023-kroner. Kilde: Menon Economics

Avhengig av hvor stor andel av de nyansatte som bosetter seg i Kongsberg vil skatteinntektene betalt av ansatte i KDA til Kongsberg kommune stige med mellom 39 og 77 millioner kroner før skatteutjevning mellom kommuner.

Hvor store gevinstene faktisk blir, avhenger av pendlingsmønsteret til de nyansatte

De senere årene har en økende andel av sysselsatte i KDA bosatt seg utenfor kommunen. Mens rundt en tredjedel av sysselsatte i KDA Kongsberg historisk har pendlet inn, pendlet omkring halvparten av nyansatte i 2021-2023 inn, og to tredjedeler av nyansatte i 2024. Dersom en såpass høy andel fortsetter å bo utenfor kommunen, vil de positive effektene tilknyttet demografi og skatteinntekter for Kongsberg kommune bli mindre. Samtidig vil KDA få en mindre stabil arbeidsstyrke, ettersom turnover er høyere for innpendlere, og de vil ha mindre lokal tilhørighet.

Vi har analysert tre særlig viktige grunner til den økende innpendlingen, vist i figuren under.

Figur C: Faktorer som bidrar til at en økende andel av sysselsatte pendler inn. Kilde: Menon Economics

Tilgjengelig kompetanse i Kongsberg er hentet ut

«For lite» boligbygging

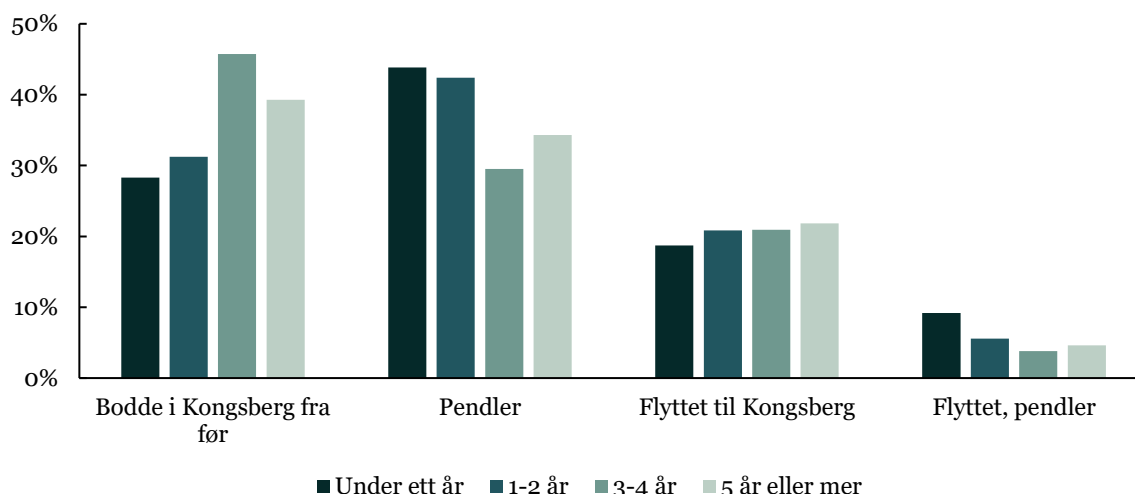
Bostedsattraktivitet

For å belyse hvor mye disse faktorene betyr, har vi både gjennomført en spørreundersøkelse med svar fra 1 500 ansatte hos KDA. Fra denne undersøkelsen kom det frem at de viktigste grunnene til at ansatte i KDA ikke flytter til Kongsberg, er boligmarkedet og tilgang på partnerjobber. I det påfølgende går vi gjennom de viktigste funnene fra analysene av hva som påvirker pendlingsmønsteret til nyansatte.

Mye av den lokale tilgjengelige arbeidskraften er allerede hentet ut

Både KDA og kommunen oppgir at da KDA begynte å oppskalere i 2018, var det mye tilgjengelig kompetanse i kommunen de kunne hente. Nå opplever de imidlertid at KDA har hentet ut arbeidskraftpotensialet slik at det er lite tilgjengelig lokal kompetanse igjen. Funn fra spørreundersøkelsen støtter oppunder dette. I figuren under viser vi hvor lenge de ansatte har jobbet i KDA, og hvorvidt de allerede bodde i kommunen, bodde i omkringliggende kommuner, eller flyttet til for å ta jobben.

Figur D: Bostedstatus hos ansatte i KDA, etter hvor mange år det er siden de startet i KDA. Kilde: Spørreundersøkelse med svar fra 1 500 sysselsatte i KDA

En fallende andel nyansatte i KDA bodde i Kongsberg fra før, mens en økende andel pendler inn. Andelen som flytter til Kongsberg har ikke økt, men andelen som flytter til en omkringliggende kommune og begynner å pendle inn har økt. Dette indikerer altså at det er betydelig mindre tilgjengelig kompetanse lokalt i Kongsberg, og at det ser ut til å være utfordringer med å få folk til å flytte til Kongsberg.

Mangel på leiligheter og utleieenheter i Kongsberg kan begrense tilflyttingen

I intervjuer har flere boligbyggere i Kongsberg fremhevet «Kongsbergdrømmen»: at de fleste i Kongsberg ønsker seg enebolig med garasje og en hageflekk. Dette perspektivet deles også av respondentene i spørreundersøkelsen – et flertall av respondentene sier at de ønsker å flytte til enebolig dersom de skal flytte til Kongsberg.

Om vi derimot ser på flyttemønsteret blant de som faktisk har flyttet til Kongsberg, så ser vi at majoriteten flytter inn i leilighet. Blant de spurte i spørreundersøkelsen svarte rundt 60 prosent at de flyttet inn i leilighet da de flyttet til Kongsberg. Videre svarer også et flertall (56 prosent) av de sysselsatte at de leier det første året etter ansettelsen, og deretter gradvis etablerer seg. Etter 3-4 år er leieandelen nede i 23 prosent, og etter 10 år er den tilnærmet null.

Med andre ord, selv om «Kongsbergdrømmen» er en enebolig med garasje og hage på sikt, så er det ofte ikke oppnåelige for de potensielle nyansatte i KDA, som normalt er unge og i etableringsfasen. Det er derfor nødvendig med et tilstrekkelig tilbud med attraktive leiligheter og utleieenheter for å redusere barrierene for å flytte til.

Mangel på partnerjobber reduserer bostedattraktiviteten

Det jobber rundt 9 300 menn og 7 100 kvinner i Kongsberg kommune. Det er altså over 2 000 flere menn enn kvinner sysselsatt i kommunen. Samtidig ser vi fra spørreundersøkelsen at en av de største grunnene til at sysselsatte i KDA Kongsberg bosetter seg utenfor kommunen, er at partneren ikke finner seg en jobb i Kongsberg. Blant respondentene i spørreundersøkelsen svarte 83 prosent av de som flyttet til Kongsberg at partneren hadde fått seg en jobb i kommunen. Blant de som flyttet til omkringliggende kommuner, hadde 18 prosent en partner som jobbet i Kongsberg. Dette viser at dersom partneren fant seg en jobb i Kongsberg, valgte man normalt å bosette seg i Kongsberg, mens hvis partneren ikke gjorde det, bosatte man seg oftere i andre kommuner.

Partnerjobb er altså utslagsgivende for å flytte til Kongsberg. Kun 10 prosent av de som pendler til Kongsberg svarer at det er sannsynlig eller høyst sannsynlig at de vil flytte til Kongsberg i fremtiden. Andelen som svarer at det er sannsynlig eller høyst sannsynlig at de ville flyttet til Kongsberg dersom partneren fikk seg jobb i kommunen, er derimot 31 prosent. Samlet er det klart at mangel på partnerjobber i Kongsberg er en av de fremste grunnene til at par bosetter seg utenfor kommunen.

1 Innledning og bakgrunn

Kongsberg Defence and Aerospace (KDA) har gjennomgått en kraftig vekst i antall ansatte de siste årene, og forventer å fortsette å vokse i årene fremover. Den skjærpede sikkerhetssituasjonen for Norge og Europa danner bakteppet for KDAs økte aktivitet. Etter en periode med tettere handelsrelasjoner og økonomisk avhengighet mot Russland, har spenningen mot øst tiltatt. De siste tre tiårene har det vært lite fokus på produksjonskapasiteten i forsvarsindustrien i Norge, i likhet med de fleste andre europeiske land. Denne trenden er nå i ferd med å snu, og Norge og allierte nasjoner har satt ambisiøse mål om å øke produksjonen av forsvarsmateriell for å dekke den økende etterspørselen som følger av Russlands angrepskrig i Ukraina.

Den norske regjeringen har presentert en helhetlig plan for å øke produksjonskapasiteten for forsvarsmateriell i Norge.¹ I oppfølgingen av ny langtidsplan for Forsvaret, som et samlet Storting står bak, har Regjeringen lagt frem et veikart for å øke produksjonskapasiteten i forsvarsindustrien. Veikartet skal bidra til en helhetlig tilnærming til utfordringene knyttet til økt produksjonskapasitet, og være en rettesnor for regjeringens videre arbeid med å støtte oppbyggingen av forsvarsindustrien. Ambisjonen er å øke produksjonen i norsk forsvarsindustri slik at den i minst mulig grad skal være en flaskehals som begrenser omfanget av norsk og alliert støtte til Ukraina.

Det økende behovet for forsvarsmateriell og økt produksjon i forsvarsindustrien begrenser seg imidlertid ikke til Ukraina. Den militære opprustningen i Kina og Nord-Korea utgjør en stadig større trussel mot vestlige demokratier, særlig i rivalisering med USA. Det er også en fare for militær eskalering i Taiwan, Sør-Kinahavet og på den koreanske halvøya.² NATO skjærper derfor beredskapen.

I Norge har forsvarsbudsjettet økt med 40 prosent siden 2021.³ Den geopolitiske situasjonen har økt behovet for ammunisjon og militært materiell. KDA er den største produsenten i norsk forsvarsindustri,⁴ og har oppskalert kraftig for å møte den økende etterspørselen etter høyteknologisk forsvars- og sikkerhetsutstyr. De har nå en stor ordrebok, og forventer at veksten vil fortsette i årene fremover. KDA Kongsberg er nå med god margin den største enkeltavdelingen i noen norsk industribedrift. Veksten selskapet har opplevd de siste fem årene og forventer de neste fem har få sidestykker i norsk industrihistorie.

1.1 Kort om KDAs rolle i næringslivet i Kongsberg

KDA er i dag den største arbeidsgiveren i kommunen, og står for den klart største andelen av verdiskapingen. Figuren under viser verdiskapingen til de ti største selskapene i Kongsberg.

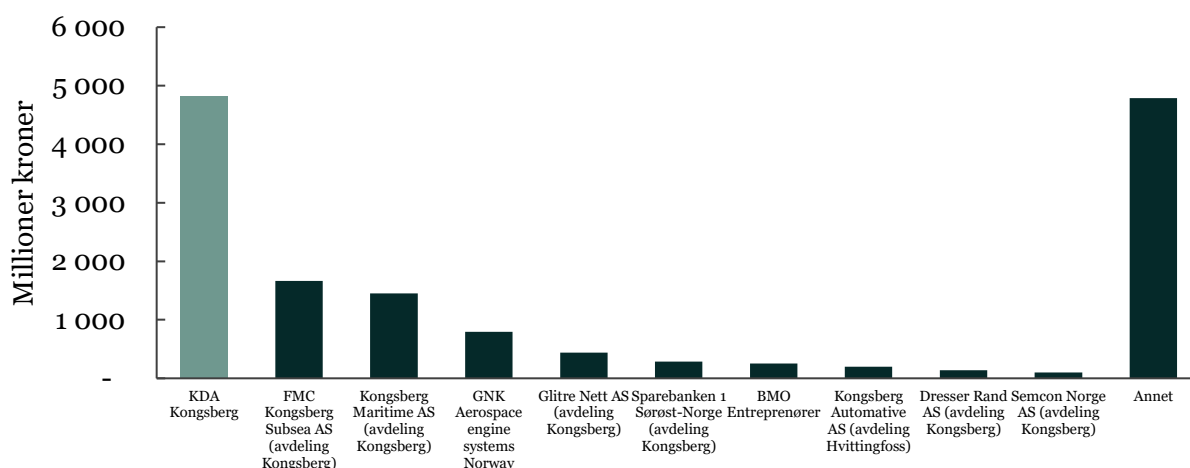
¹ <https://www.regjeringen.no/contentassets/5ce00b8e76ed4ff49c08f59adbfc98af/no/pdfs/veikart-for-okt-produksjonskapasitet-i-forsvarsind.pdf>

² <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-87-s-20232024/id3032217/?ch=2>

³ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/forsvarsbudsjettet-oket-med-20-prosent/id2997543/?expand=factbox2998921>

⁴ Menon (2022). Forsvars- og sikkerhetsindustriens økonomiske fotavtrykk. Tilgjengelig [her](#).

Figur 1-1: Verdiskaping i millioner kroner til de ti største private selskapsavdelingene i Kongsberg kommune i 2023. Kilde: Menon basert på enhetsregisteret til Brønnøysund

KDAs avdeling på Kongsberg hadde i 2023 en verdiskaping på rundt 4,8 milliarder kroner, som utgjorde rundt 32 prosent av den totale verdiskapingen i privat næringsliv i kommunen.

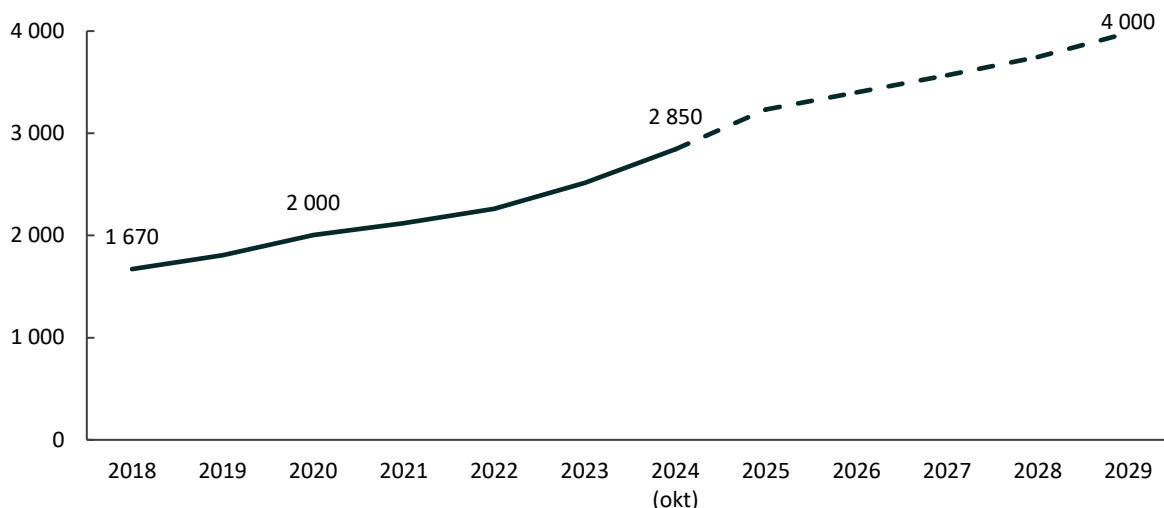
Mange av de mindre selskapene i kommunen leverer varer og tjenester til KDA, og det totale økonomiske fotavtrykket til KDA er dermed enda større. Menon har tidligere analysert det totale fotavtrykket til forsvars- og sikkerhetsindustrien i et prosjekt for FSI, og fant da at fotavtrykket i Kongsberg var på 6,1 milliarder kroner i verdiskaping. KDA står for det aller meste av disse effektene. Direkte og indirekte sysselsettingseffekter fra forsvars- og sikkerhetsindustrien i Kongsberg utgjør om lag 3 650 sysselsatte i 2023, noe som tilsvarer 25 prosent av den samlede sysselsettingen i kommunen og rundt 40 prosent av verdiskapingen. Selskapet er med andre ord en viktig hjørnesteinsbedrift i Kongsberg, og gjør Kongsberg til den største kommunen innen forsvars- og sikkerhetsindustri i Norge.⁵

1.2 KDAs pågående oppskalering

KDA er som nevnt underveis i en pågående oppskalering, og har allerede økt antall sysselsatte kraftig siden 2018. Denne veksten er forespeilet å fortsette. I figuren under viser vi KDAs vekst siden 2018, sammen med deres planlagte vekst frem mot 2029.

⁵ For mer om ringvirkningene av forsvars- og sikkerhetsindustrien, les rapporten [her](#)

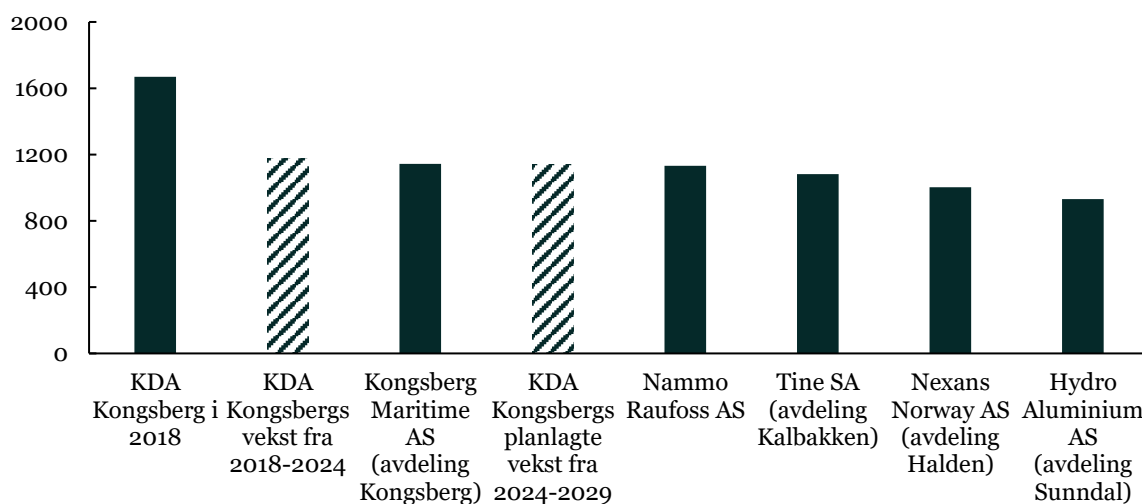
Figur 1-2: Antall sysselsatte i KDA i Kongsberg. Kilde: KDA

KDA anslår å vokse fra 1 670 ansatte i 2018 til om lag 4 000 ansatte på Kongsberg i 2029. Selskapet er omtrent halvveis gjennom denne vekstperioden, både tidsmessig og i antall ansatte. Over tiårsperioden innebærer dette en vekst på godt over 2 000 personer.

Dette er en helt eksepsjonell vekst i norsk industrihistorie, med få sidestykker. Ser vi utelukkende på antallet nyansatte i KDA Kongsberg, overgår dette det totale antallet ansatte ved noen annen enkeltavdeling i Norge. Bare *oppgangen* i antall ansatte hos KDA er på størrelse med de seks største industrilokasjonene i Norge. Veksten forventes å fortsette i tilsvarende tempo de neste fem årene. Figuren under illustrerer dette, der vi sammenligner KDA's vekst med de største industrilokasjonene⁶ i Norge.

Figur 1-3: Norges største industrilokasjoner utenom petroleumssektoren i 2024 vist sammen med KDA i 2018 og KDA's vekst. Kilde: Menon basert på enhetsregisteret til Brønnøysund.⁷

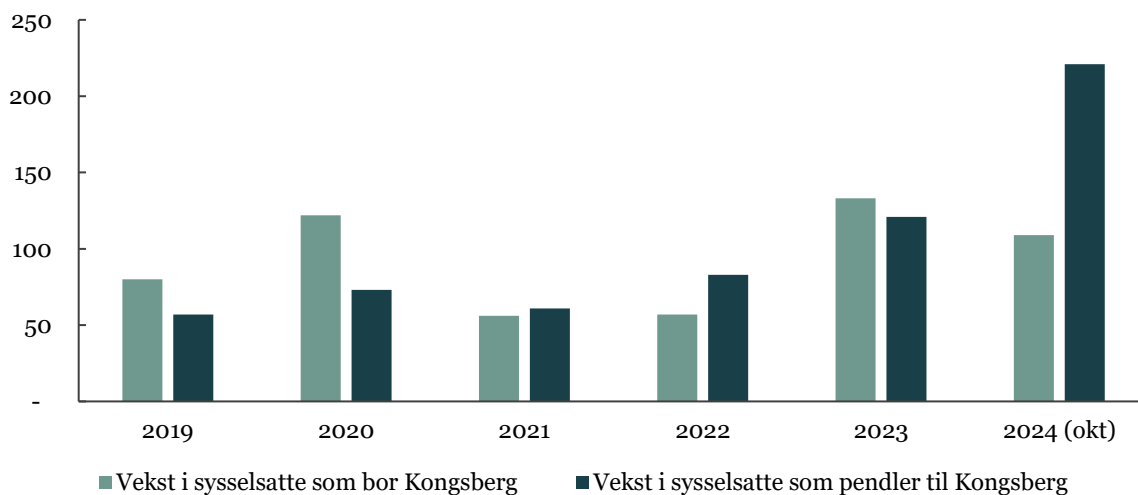
⁶ Når vi i denne rapporten bruker begrepet "industrilokasjon" referer vi til de enkelte *avdelingene* selskapene har.

⁷ Vi viser her de største underenhetene i enhetsregisteret innenfor industri (næringskode 10-33) utenom 30.113 (Bygging av oljeplattformer og moduler), 30.116 (Innrednings- og installasjonsarbeid utført på borerigger og moduler) og 19.2 (Produksjon av raffinerte petroleumsprodukter)

Dersom man lykkes med den forespeilede veksten, vil KDA i 2029 sysselsatte flere enn de tre neste industriavdelingene i Norge til sammen. I tillegg er KDA ikke alene, men de andre delene av Kongsberg-gruppen rapporterer også planer om vekst.

I takt med oppskaleringen i KDAs lokasjon på Kongsberg de siste årene, ser man imidlertid at andelen av de nyansatte som bosetter seg i kommunen er fallende. Fordelingen mellom vekst i sysselsatte som er bosatt i kommunen og som pendler inn, er vist i figuren under.

Figur 1-4: Vekst i antall sysselsatte i KDA Kongsberg fordelt på pendlere og bosatte i Kongsberg. Kilde: KDA.

Før oppskaleringen i KDA tok til i 2018, bodde litt under to tredjedeler av KDA Kongsbergs sysselsatte i Kongsberg kommune, mens de resterende pendlet inn fra andre kommuner. I 2019 og 2020, da KDA begynte oppskaleringen, var bildet tilsvarende. I årene etter har andelen nyansatte som bosatte seg i Kongsberg falt, og i tre av de neste fire årene var det flere av de nyansatte som pendlet inn enn som bodde i Kongsberg. I 2024 var det over dobbelt så mange pendlere som bosatte.

Hvis denne utviklingen fortsetter, risikerer Kongsberg kommune å miste en stor mulighet. Kongsberg kommune har opplevd en forverret kommuneøkonomi og er av SSB estimert demografiske utfordringer. Potensielt kan oppskaleringen til KDA bidra til å motvirke det forventede fallet i antall barn i Kongsberg kommune og bedre kommunens økonomi, men dette fordrer at en tilstrekkelig andel av tilflyttende bosetter seg i kommunen. Vi går gjennom hvor store disse effektene kan bli i kapittel 2.

Gjennom intervjuer med Kongsberg kommune, samtaler med boligutbyggere samt en spørreundersøkelse besvart av rundt 1500 sysselsatte i KDA, har vi kommet frem til tre hovedfaktorer som begrenser tilflyttingen til Kongsberg: Tilgangen på kompetanse, boligmarkedet i Kongsberg og bostedsattraktiviteten til kommunen. Vi går gjennom disse tre faktorene i kapittel 3, 4 og 5.

2 Mulige konsekvenser av KDAs vekst

Kongsberg kommune står overfor to sentrale utfordringer: en aldrende befolkning og en forverret kommuneøkonomi. Dette er utfordringer som kommunen har en begrenset verktøykasse for å påvirke, men vekst i næringslivet, som skaper flere attraktive arbeidsplasser, kan ha en positiv effekt. Vi viser at dersom man lykkes med å få halvparten av de nyansatte til å bosette seg i Kongsberg, kan KDAs oppskalering kraftig redusere den fremskrevne nedgangen i antall barn i Kongsberg over det neste tiåret, og samtidig bidra positivt til å snu utviklingen i kommuneøkonomien.

Kongsberg har i likhet med mange norske kommuner og vestlige samfunn en demografisk utfordring. Antall barn i barne- og -ungdomsskolealder er fallende, og det er høy vekst i antall eldre. SSB estimerer at frem mot 2035 vil antall barn i barne- og ungdomsskolealder falle med over 16 prosent, mens antall eldre over 67 år vil vokse med nesten en fjerdedel. Selv om dette langt fra er en enestående situasjon i Norge, legger det press på kommuneøkonomien, og gjør at Kongsberg i likhet med andre kommuner i landet ser på sparetiltak som å kutte i tjenestetilbudet, blant annet gjennom å redusere barneskolekapasiteten.

Demografiske utfordringer og fallende befolkning i arbeidsdyktig alder er en utfordring kommuner har relativt få verktøy for å håndtere. Foruten forsøk på å stimulere folk til å få flere barn, er den eneste reelle måten å bedre kommunens demografiske situasjon å enten tiltrekke seg unge tilflyttere, eller å sørge for at flere av de unge som er i regionen forblir. En av de fremste måtene å gjøre dette på er gjennom vekst i attraktive arbeidsplasser som tiltrekker unge tilflyttere, slik som KDA er. Dette kan også bedre kommunens økonomiske situasjon, særlig dersom de nye tilflyttende har jobber med høye lønninger, slik at de bidrar positivt til kommunekassen.

I dette kapittelet ser vi først på hva KDAs oppskalering kan bety for Kongsbergs demografi, før vi ser på hva bidraget til kommunens økonomi kan bli.

2.1 Effekter på kommunens demografi

For å se på hvordan KDAs vekst kan påvirke Kongsberg kommunes demografi benytter vi en spesialtilpasset versjon av Menons befolkningsmodell, der vi benytter data om personer som flytter for å ta en jobb i de yrkene som KDA sysselsetter. Vi går først kort gjennom hvordan oppskalering i et selskap skaper befolkningsvekst, før vi går inn på hvor store effektene på befolkningen kan bli.

2.1.1 Næringsetableringers bidrag til befolkningsvekst

Når et selskap oppskalerer aktiviteten sin, er det overordnet sett syv kilder de kan hente arbeidskraften sin fra.

1. Mer innflytting
2. Mindre utflytting
3. Økt innpendling
4. Redusert utpendling
5. Arbeidsledige som returnerer til arbeid
6. Personer utenfor arbeidsstyrken som returnerer til arbeid
7. Rekruttering av ansatte fra andre selskap i kommunen

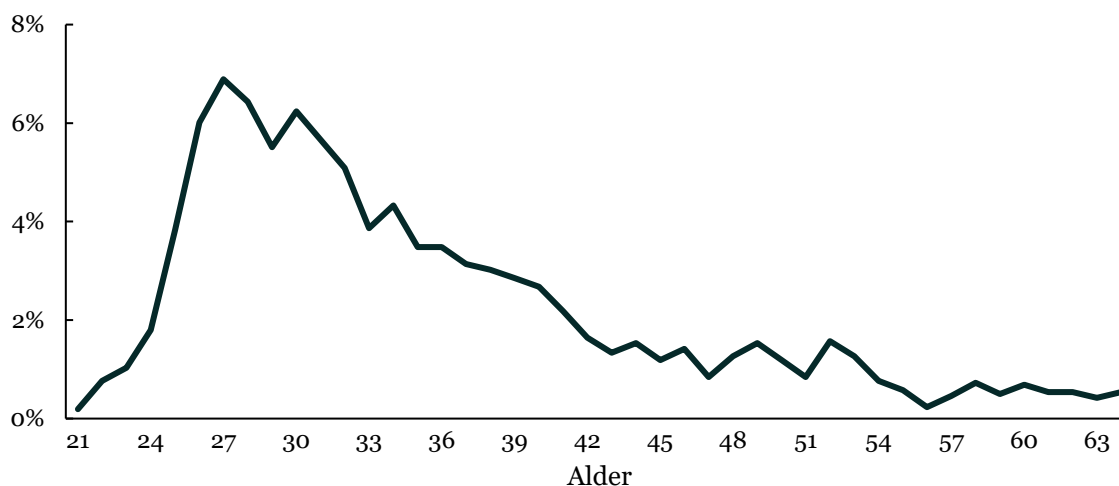
Det er kun de første to kategoriene som fører til en befolkningsøkning i Kongsberg, mens de andre fem fører til at folk starter nytt arbeid, uten å flytte. Dersom man henter arbeidskraft som allerede bor i Kongsberg, men enten er utenfor arbeid eller som allerede jobber i andre selskap, gir det ingen befolkningseffekt.⁸

Ettersom oppskaleringen skjer såpass fort vil derfor trolig mye av arbeidskraften enten måtte pendle inn, eller flytte til Kongsberg. De som pendler bidrar ikke til befolkningsvekst, men det gjør de som flytter til. Vi har derfor hentet inn karakteristikk ved personer som flytter for å ta en jobb i de yrkene KDA sysselsetter fra SSBs microdata.no. Dette inkluderer deres alder ved flytting, antall partnere de normalt flytter med, antall barn de har med, samt antall barn de får i løpet av årene etter flytting.

Under viser vi to vesentlige karakteristikk ved de som flytter for å ta denne typen jobber, før vi går inn på hvordan dette går inn i vår befolkningsmodell.

Karakteristikk 1: De tilflyttende er generelt sett unge. Aldersfordelingen deres vises i figuren under.

Figur 2-1: Aldersfordeling for de som flytter for å ta jobb i yrkeskodene som jobber i KDA, målt som andel av alle tilflyttere. Kilde: microdata.no, Menon Economics

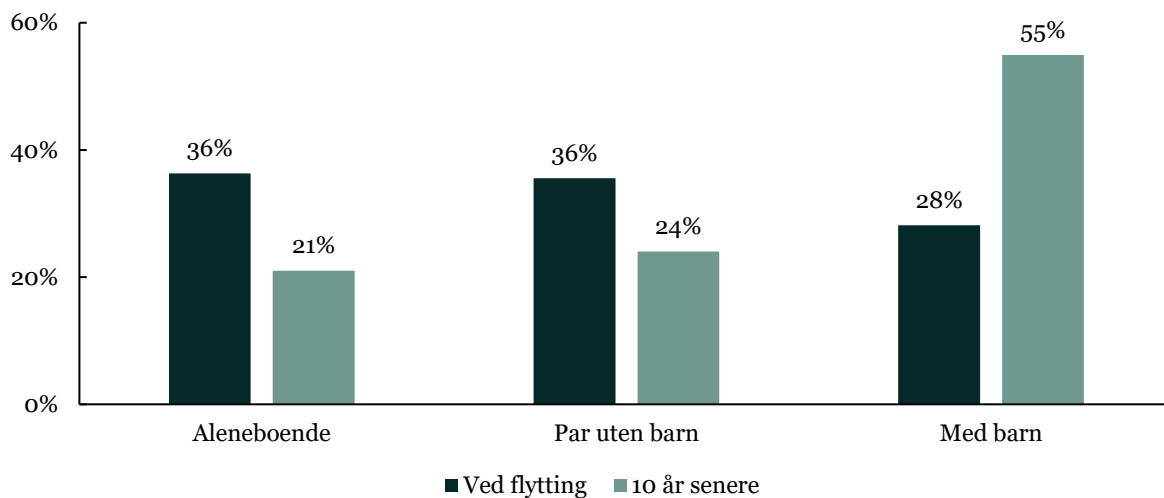

I gjennomsnitt er de som flytter for å ta typen jobber som KDA etterspør rundt 35 år. Kun 11 prosent er over 50 år. Dette finner vi også igjen i data fra spørreundersøkelsen vi har gjennomført hos KDAs sysselsatte, der gjennomsnittsalderen blant de tilflyttende sysselsatte de siste 5 årene er på 33 år, og aldersprofilen er tilsvarende.

Karakteristikk 2: De tilflyttende etablerer seg i løpet av tiåret etter de flytter. De som flytter for å ta denne typen jobb er normalt sett ikke helt etablerte når de flytter. Utviklingen i familiestatus vises i figuren under.

⁸ Vi går nærmere inn på dette i kapittel 3.

Figur 2-2: Utvikling i familjestatus for de som flytter for å ta en jobb i de relevante yrkene. Kilde: microdata.no, Menon Economics

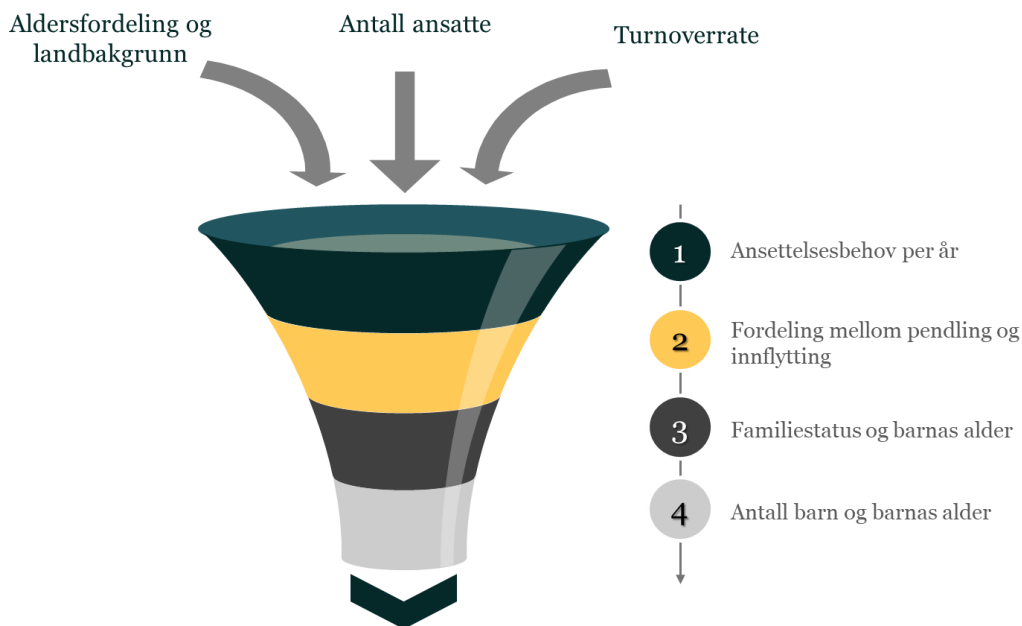

Kun en fjerdedel har barn, og rundt 36 prosent har ikke partner ved flytting. Men i løpet av tiåret etter flytting etablerer mange seg, og et flertall har nå barn. Dette er et viktig poeng ikke bare for befolkningsanalysen, men også for attraktiviteten til Kongsberg. Normalt sett er de som flytter for å ta denne typen jobber i etableringsfasen.

Dette gjør også at antall barn blant tilflytterne stiger i løpet av tiåret etter tilflytting. De som flytter har normalt færre barn enn tilsvarende befolkning i samme alder, men får flere barn i perioden etter flytting. Som vi viser i neste kapittel har vi gjort en spørreundersøkelse som finner tilsvarende familjestørrelser blant ansatte i KDA.

Disse karakteristikkene, sammen med informasjon om turnover rate mottatt fra KDA, går inn i vår befolkningsmodell. En illustrasjon av hvordan denne modellen fungerer vises i figuren under.

Figur 2-3: Illustrasjon av Menons modell for befolkningseffekter

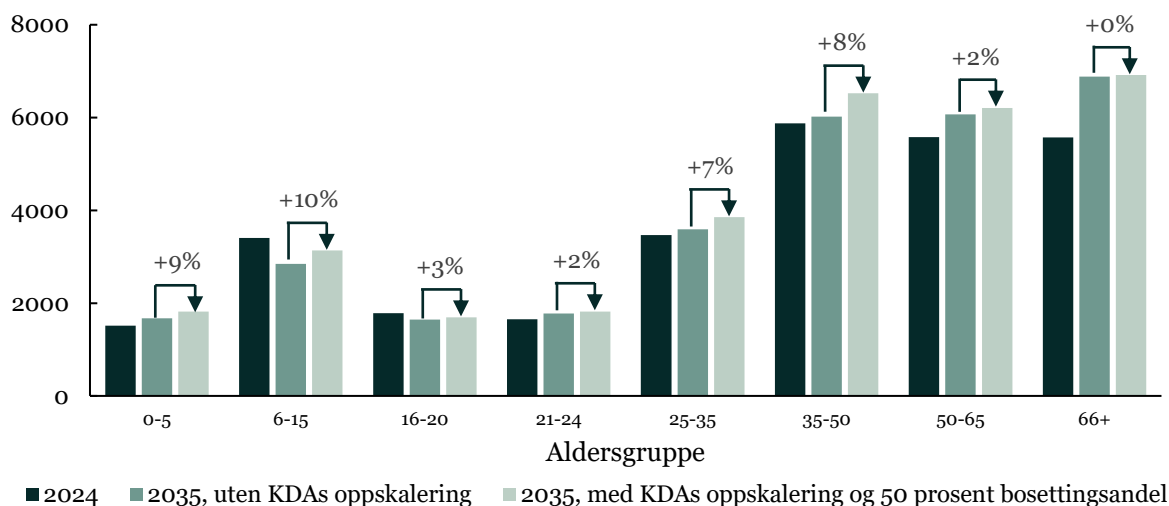
Fra denne modellen får vi detaljerte befolkningsfremskrivninger på aldersnivå for en gitt bosettingsandel. I de to påfølgende delkapitlene viser vi først hva den demografiske utviklingen kan bli dersom halvparten av de sysselsatte er tilflyttere. I det siste delkapittelet viser vi hvordan dette bildet avhenger av andel tilflyttere og setter befolkningsveksten i en historisk kontekst.

2.1.2 Befolkningsfremskrivninger

Resultatet av befolkningsmodellen vist i delkapittelet over, er en fremskrivning over hvordan KDAs oppskalering kan øke befolkningen i Kongsberg over tid for en gitt bosettingsandel. Hva denne bosettingsandelen blir i fremtiden er utfordrende å si, og avhenger av tiltak blant annet Kongsberg kommune, KDA og boligbyggere gjennomfører. Hvis mange pendler inn blir befolkningseffekten lavere, mens hvis mange flytter til blir den høyere. I dette delkapittelet viser vi anslag for befolkningsveksten i forskjellige aldersgrupper dersom bosettingsandelen er 50 prosent.

Kommunen har som nevnt også en del demografiske trender som vil inntreffe uavhengig av KDAs oppskalering. I figuren under viser vi både demografiutviklingen uten KDA (basert på SSBs hovedfremskrivning) og med oppskaleringen i KDA.

Figur 2-4: Utvikling i befolkningen i Kongsberg fra 2024 til 2035, uten og med vekst i KDA, vist for et scenario der halvparten av de nyansatte bosetter seg. Kilde: microdata.no, Menon Economics

Fra grafen ser vi at KDAs vekst har særlig fire nøkkeffekter på demografiutviklingen i Kongsberg, gitt at man lykkes med en bosettingsandel på 50 prosent blant nyansatte:

- **Flere barn og unge.** Ettersom flere nyansatte tilflyttere med jobb i KDA vil ta med seg sine barn og/eller få barn i Kongsberg, vil KDAs vekst bidra til flere barn i kommunen. Befolkningsimpulsen fra KDA kan føre til at den fremtidige nedgangen i antall barn i alderen 6 til 15 år halveres, mens det blir en betydelig vekst i antall barn i aldersgruppen 0-5 år.
- **Flere voksne i arbeidsfør eldre.** Sysselsettingsvekst i KDA vil tiltrekke tilflyttere og partnere i arbeidsfør alder. Dette kan føre til en vekst i antall personer i alderen 26 til 65 år på 11 prosent. Denne utviklingen vil være positiv for kommunens økonomi ettersom ansatte i KDA har relativt høye lønninger og vil bidra med betydelige skatteinntekter til kommunen (se neste delkapittel).

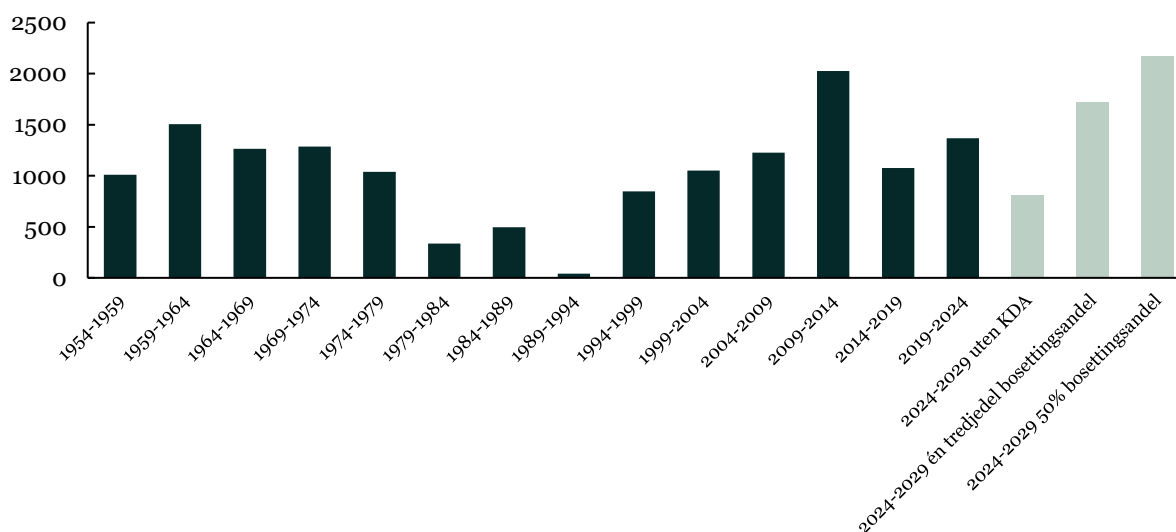
- **Bremse økningen i andelen eldre.** I likhet med resten av Norge står Kongsberg kommune overfor en eldrebølge, og kommunen vil allerede i 2035 oppleve en betydelig økning i personer som er 66 år eller eldre (23 prosent). Selv om KDA sin vekst ikke kan redusere antall eldre, så kan den imidlertid redusere de eldre som andel av befolkningen. Siden KDA sin vekst i liten grad tiltrekker seg eldre til kommunen, men fører til økning i antall voksne i arbeidsfør alder samt barn og unge, vil befolkningspyramiden bli mer bærekraftig.
- **Flere fødsler.** Utviklingen i antall fødsler i Kongsberg siden 2000 nådde en topp rundt finanskrisen, men har siden vært avtagende og holdt seg på et relativt lavt nivå siden 2019. Ettersom mange av de tilflyttende er i etableringsfasen, vil de både ta med seg barn og få nye barn etter de flytter. Dersom de nyansatte i KDA får barn på lignende frekvens som det som er normalt for folk som flytter for å ta denne typen jobber, vil det innebære omtrent 170 barn frem mot 2035, som ellers ikke ville ha blitt født i Kongsberg.

2.1.3 Bidrag til befolkningsvekst i Kongsberg

I forrige kapittel viste vi demografiutviklingen for en gitt bosettingsandel. Akkurat hvor stor denne andelen blir er imidlertid utslagsgivende for hvor stor den demografiske utviklingen og befolkningsutviklingen blir.

I figuren under viser vi befolkningsutviklingen i Kongsberg fordelt på historiske femårsperioder, sammen med utviklingen de neste fem årene uten KDAs oppskalering, med en bosettingsandel på én tredjedel og med en bosettingsandel på 50 prosent.

Figur 2-5: Historisk femårig befolkningsvekst sammenlignet med tre alternativer for 2024-2029. for 2023. Kilde: microdata.no, Menon Economics

Som man kan se av figuren har befolkningsveksten i Kongsberg variert over perioden, med en betydelig vekst på 50-, 60- og 70-tallet, etterfulgt av en periode med lav vekst frem mot slutten av 1990-tallet. Frem mot 2014 økte befolkningsveksten, som toppet seg med en vekst på 2 000 innbyggere fra 2009-2014. En viktig drivkraft bak denne veksten var oppskaleringen næringslivet i kommunen hadde på denne tiden. Siden falt befolkningsveksten i 2014-2019, før den vokste igjen i femårsperioden vi nylig har lagt bak oss – hvor KDA har oppskalert betydelig.

Fremover spår SSBs fremskrivninger – som ikke hensyntar næringslivsveksten til KDA – en relativt moderat befolkningsvekst på det laveste nivået siden tidlig på 90-tallet. Med en bosettingsandel på én tredjedel blant KDAs nyansatte, vil derimot Kongsberg oppleve en befolkningsvekst som kun kan matches av veksten fra 2009-2014. Med en bosettingsandel blant de nyansatte på 50 prosent blir veksten høyere enn Kongsberg har opplevd til nå.

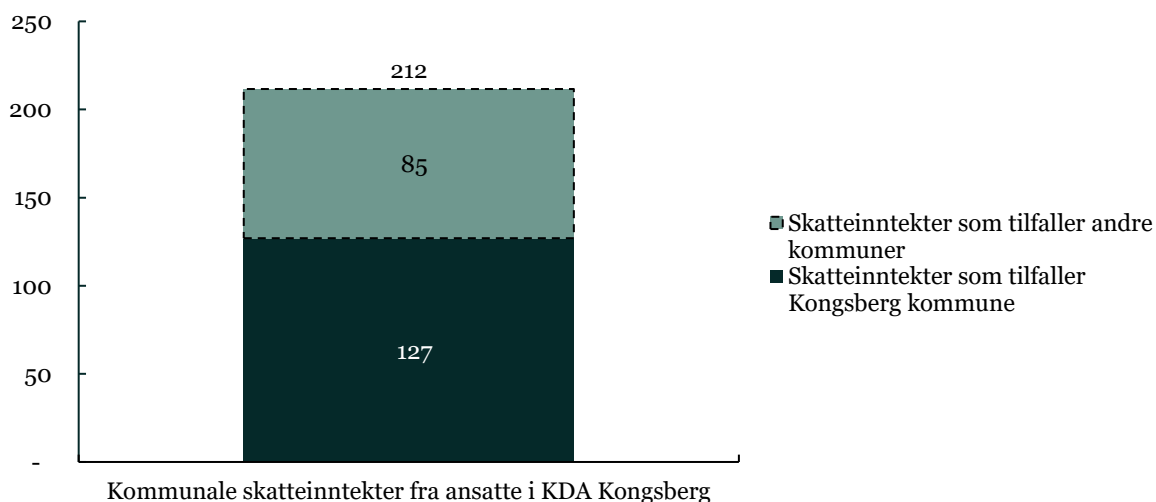
2.2 Effekter på kommunens økonomi

2.2.1 KDAs betydning for kommunens økonomi i dag

Kommunenes samlede skatteinntekter før inntektsutjevning mellom kommunene består av inntekt-, formue- og eiendomsskatt fra personlige skatteyttere til kommunen, samt naturressursskatt fra eksempelvis vannkraft. Inntektsskatt utgjør den største komponenten i de fleste kommuner, inkludert i Kongsberg. Denne inntektsskatten stammer fra at ansatte betaler en andel av sin lønn til kommunen de er bosatt i. I 2023 var skatteprosenten som gikk til kommunene på 11,15 prosent. Ansatte i KDA som bor i Kongsberg bidrar på den måten til Kongsberg kommune sine skatteinntekter. Med et høyt lønnsnivå og en stor del av sysselsetting i kommunen, er KDA viktig for kommunens skattegrunnlag. Mens den gjennomsnittlige sysselsatte i privat næringsliv i Kongsberg i 2023 betalte litt under 60 000 kr i kommunal inntektsskatt, modellerer vi at den gjennomsnittlige ansatte i KDA betaler rundt 82 000 kroner – over 40 prosent mer.⁹

I 2023 var det litt over 2 500 sysselsatte i KDA Kongsberg, og vi modellerer at disse betalte inntektsskatt til kommunen de bor i på rundt 212 millioner kroner totalt. Ettersom skatten betales til kommunen de bor i, betales imidlertid ikke hele denne summen til Kongsberg kommune, men betydelige deler til kommunene de pendler fra. Figuren under viser fordelingen mellom kommunale skatteinntekter betalt til Kongsberg kommune av ansatte i KDA, og det som blir betalt til andre kommuner.

Figur 2-6: Kommunale skatteinntekter betalt av ansatte i KDA Kongsberg i 2023.^{10,11} Kilde: Menon Economics

⁹ For mer om modelleringen av skatteinntektene, se tekstboks 1

¹⁰ Som grunnlag for fordeling av skatter mellom Kongsberg og øvrige kommuner har vi lagt til grunn KDA Kongsberg sin pendlerandel i 2023 på 40 prosent.

¹¹ Tallene vi har vist her begrenser seg til inntektsskatten til kommunen fra de ansatte i KDA. I tillegg betaler de ansatte formue- og eiendomsskatt som ikke inngår i figuren og våre beregninger her.

De sysselsatte i KDA Kongsberg som også er bosatt i kommunen genererte rundt 127 millioner kroner i kommunal inntektskatt til Kongsberg kommune i 2023, som utgjør 12 prosent av skatteinntektene til Kongsberg kommune på 1,07 milliarder kroner.¹² Gjennom innpendling «eksporterer» KDA sine ansatte totalt 85 millioner kroner til sine bostedskommuner.

Tallene vi presenterer her inkluderer inntektsskatten, men ikke eiendoms- og formuesskatten. Samtidig er ikke fradrag forbundet med renteinntekter- og utgifter medregnet ettersom formue og gjeld er holdt utenfor. Førstnevnte kan føre til at estimatene på skatteinntekter er underestimert, mens sistnevnte taler for en overestimert. Dette vil avhenge av informasjon om hver ansattes eiendoms- og formuesverdi, samt gjeld, noe vi ikke har data på. Vi har imidlertid kvalitetssikret tallene våre mot faktiske tall fra 2019 (hentet fra microdata.no, hvor det er siste tilgjengelige år) og treffer der godt, slik at denne usikkerheten er relativt begrenset. Det er også viktig å nevne at disse tallene er *bruttotall*, før skatteutjevning mellom kommuner.¹³

Tekstboks 1: Om estimering av skatteinntekter

For å beregne kommunal inntektskatt fra personlige skatteyttere fra de ansatte ved KDA Kongsberg har vi fra Menons regnskapsdatabase hentet KDAs regnskapsførte lønnsutgifter og antall ansatte oppgitt i regnskapet for 2023. Hver ansatt betaler skatt på den alminnelige inntekten etter fradrag. Vi har benyttet 184 050 kroner i fradrag som omfatter person- og minstefradrag, og benyttet en kommunal skatt på 11,15 prosent av alminnelig inntekt etter fradrag. Dette kan svakt overvurdere den totale skatteinntekten dersom de ansatte i KDA har ytterligere fradrag enn person- og minstefradrag. Vi har imidlertid kvalitetssikret tallene for 2019 med data fra SSBs microdata.no (som har data opp til 2019), og finner at våre tall treffer godt for 2019. Vi inkluderer ikke eiendomsskatt og formuesskatt betalt av ansatte i KDA. Disse utgjør en mye lavere andel av kommunens skatteinntekter, og dette påvirker dermed ikke estimatet vesentlig.

2.2.2 KDAs betydning for kommunens økonomi i fremtiden

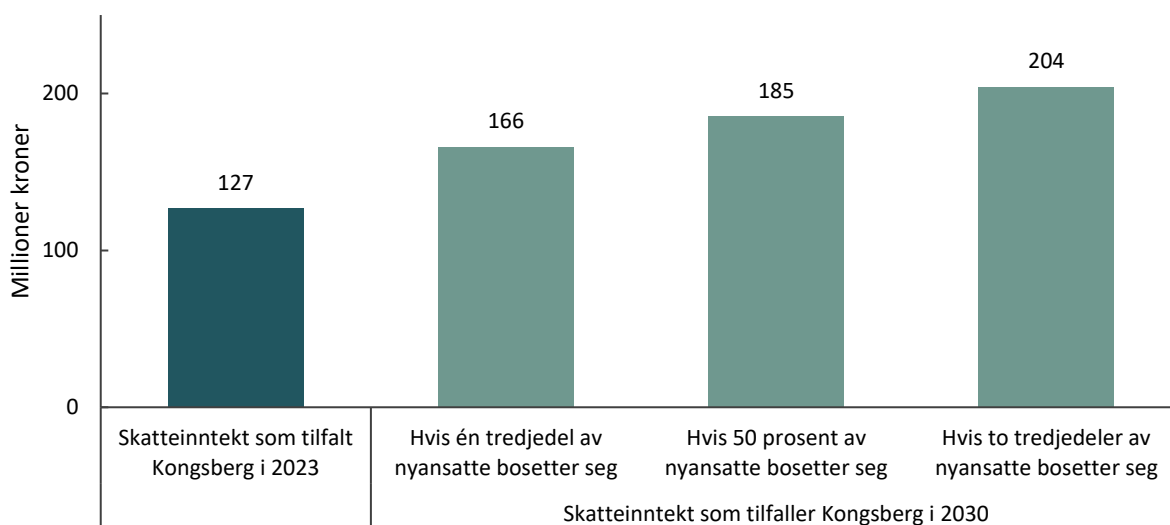
Som vist i kapittel 1 forventer KDA å sysselsette rundt 4 000 personer i 2030, en økning på litt over 1 400 personer fra 2023. Under antagelse av konstant lønnsnivå, vil oppskaleringen øke de kommunale skatteinntektene med rundt 117 millioner kroner. Hvor mye av dette som tilfaller Kongsberg kommune avhenger av hvor mange ansatte som bosetter seg i kommunen, kontra antallet som pendler.

I figuren under viser vi skatteinntektene fra KDA i 2030 som tilfaller Kongsberg kommune i tre scenarioer: dersom én tredjedel bosetter seg, dersom halvparten bosetter seg, og dersom to tredjedeler gjør det.

¹² Ifølge KS. For mer, se [her](#).

¹³ For meg om skatteutjevning, se KS forklaring [her](#)

Figur 2-7: Scenarier for kommunale skatteinntekter betalt av ansatte i KDA Kongsberg til Kongsberg kommune i 2030, målt mot 2023. Tall i millioner 2023-kroner. Kilde: Menon Economics

Dersom halvparten av de nyansatte fra 2023-2030 bosetter seg, vil skatteinntektene til Kongsberg kommune (skatteinngang) fra ansatte i KDA stige med rundt 58 millioner kroner til 185 millioner kroner. Hvis man derimot kun lykkes med å bosette én tredjedel av de nyansatte, blir veksten på rundt 39 millioner kroner. Hvis to tredjedeler bosetter seg, blir veksten på 77 millioner kroner.

3 Kompetanse

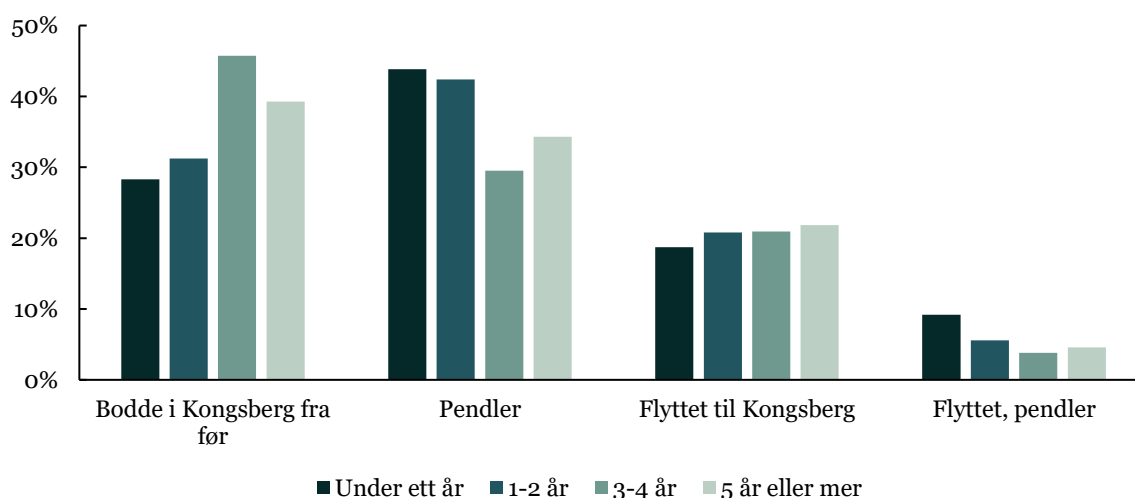
En av årsakene til at KDA opplever en økt pendlerandel er at KDA allerede har hentet ut mye av det tilgjengelige arbeidskraftpotensialet i Kongsberg, og nå i økende grad henter kompetanse fra de omkringliggende kommunene. Kongsbergs geografiske posisjon gjør imidlertid at det er relativt begrenset med kompetanse i de mest nærliggende kommunene, og det er klare tegn på at mye av denne er i ferd med å bli hentet ut.

Som nevnt i kapittel 2 er det syv måter et selskap kan hente kompetanse på. Fem av disse innebærer primært å sysselsette folk som allerede bor i kommunen¹⁴, mens de to gjenværende omhandler økt innpendling og økt innflytting. Når man skal vurdere tilgang på kompetanse kan man dermed forenkle de syv punktene til tre, og si at det er tre kategorier av nyansatte: personer som allerede bodde i kommunen, personer som pendler fra omkringliggende kommuner, og tilflyttende ansatte.

Generelt er det slik at dersom det eksisterer tilgjengelig kompetanse lokalt i kommunen, er det den mest lavhengende frukten å utnytte. Hvis man kan ansette lokalt, gjør man det. Den nest mest lavhengende frukten er å innhente ny arbeidskraft som er bosatt utenfor kommunen, men som bor nærme nok til at de ikke trenger å flytte. Den minst lavhengende frukten er tilflyttere, som må flytte for å kunne begynne å jobbe i selskapet, hvilket ofte er en betydelig barriere – særlig jo mer etablert arbeidskraften er.

I samtaler med både KDA og kommunen har vi fått høre at da KDA begynte å oppskalere i 2018, var det mye tilgjengelig kompetanse i kommunen de kunne hente, men at KDA nå har «støvsugd» arbeidsmarkedet for den relevante kompetansen, slik at det er lite tilgjengelig lokal kompetanse. Funnene fra spørreundersøkelsen vi har gjennomført med KDAs ansatte støtter dette. I figuren under viser vi de ansatte i KDA fordelt etter hvor lenge de har jobbet i KDA, og hvorvidt de allerede bodde i kommunen, bodde i omkringliggende kommuner, eller flyttet til for å ta jobben.

Figur 3-1: Bostedstatus hos ansatte i KDA, etter hvor mange år det er siden de startet i KDA. N = 1500. Kilde: Survey, Menon Economics

¹⁴ Disse fire er redusert utpendling, mindre utflytting, arbeidsledige som returnerer til arbeid, personer utenfor arbeidsstyrken som returnerer til arbeid, og kannibalisering av ansatte fra andre selskap i kommunen

Som vi ser av grafen over, bodde de fleste av KDAs ansatte i kommunen før de begynte i jobben. I begynnelsen av den nye runden med oppskalering i KDA, så var en stor del av de sysselsatte hentet blant folk som bodde i Kongsberg fra før. Dette er personer som KDA kunne hente fra andre arbeidsplasser i Kongsberg eller som var uten arbeid før de ble ansatt. Andelen som pendler inn til KDA og bor i omkringliggende kommuner, har økt.

Andelen som flytter til Kongsberg for å begynne å jobbe i KDA er fallende, mens andelen som flytter til omkringliggende kommuner og pendler inn er økende. Det er fortsatt slik at de fleste som flytter for å begynne å jobbe i KDAs lokasjon på Kongsberg flytter til Kongsberg kommune, men stadig flere velger heller omkringliggende kommuner.

Disse funnene er konsistente med hypotesen om at da KDA begynte oppskaleringen kunne man hente arbeidskraft lokalt, men den muligheten har nå blitt utnyttet, og det er nesten ikke tilgjengelig kompetanse lokalt. Derfor må man hente arbeidskraft fra to kilder som er vanskeligere: enten de som bor lenger unna, eller de som skal flytte til.

For Kongsberg kommune er det økt tilflytting som gir befolkningsvekst og økte skatteinntekte.. I tillegg er høy bosettingsandel blant nyansatte viktig for KDA, da bosatte i Kongsberg har lavere turnover enn innpendlere.¹⁵ Hvis man nå har hentet ut mye av den tilgjengelige kompetansen lokalt, hvor langt er man unna å nå tilsvarende situasjon i omkringliggende kommuner? Det vil i så fall gjøre at fremtidig rekruttering må gjøres gjennom tilflyttere i enda høyere grad enn i de senere årene.

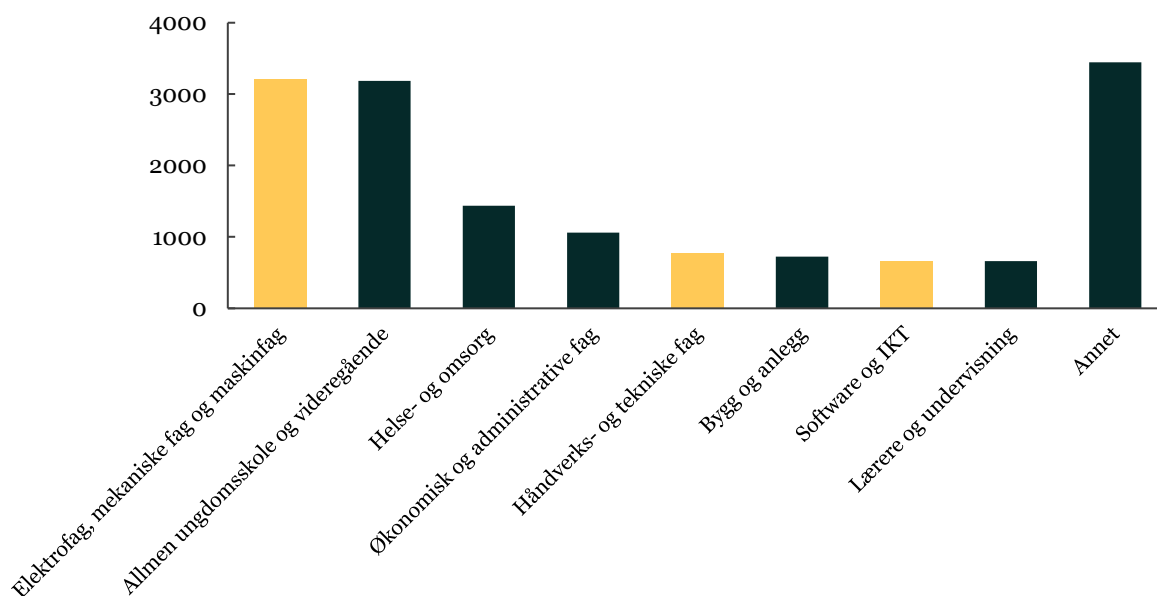
3.1 Kompetansebehov i Kongsberg og tilgjengelig kompetanse i omkringliggende kommuner

Som nevnt har en stor og økende andel av sysselsettingen kommet fra økt innpendling, mens mindre hentes fra arbeidskraft i Kongsberg. Mye tyder altså på at man har tømt ut en kilde, og da er spørsmålet om man også begynner å tømme ut tilgjengelig kompetanse i nærliggende regioner slik at rekruttering kan bli mer krevende. Hvis det skjer, vil det aller meste av arbeidskraften måtte komme via innflytting.

For å analysere dette starter vi med å overordnet vise kompetansen som jobber i Kongsberg i dag, før vi viser tilgjengelig kompetanse med relevant utdanning i de omkringliggende kommunene. Under viser vi en figur over antall sysselsatte i Kongsberg fordelt etter utdanningskategorier.

¹⁵ Ifølge HR-avdelingen til KDA.

Figur 3-2: De vanligste utdanningskategoriene blant personer bosatt i Kongsberg. Særlig relevante utdanninger for KDA er markert i gult. Kilde: microdata.no, Menon Economics

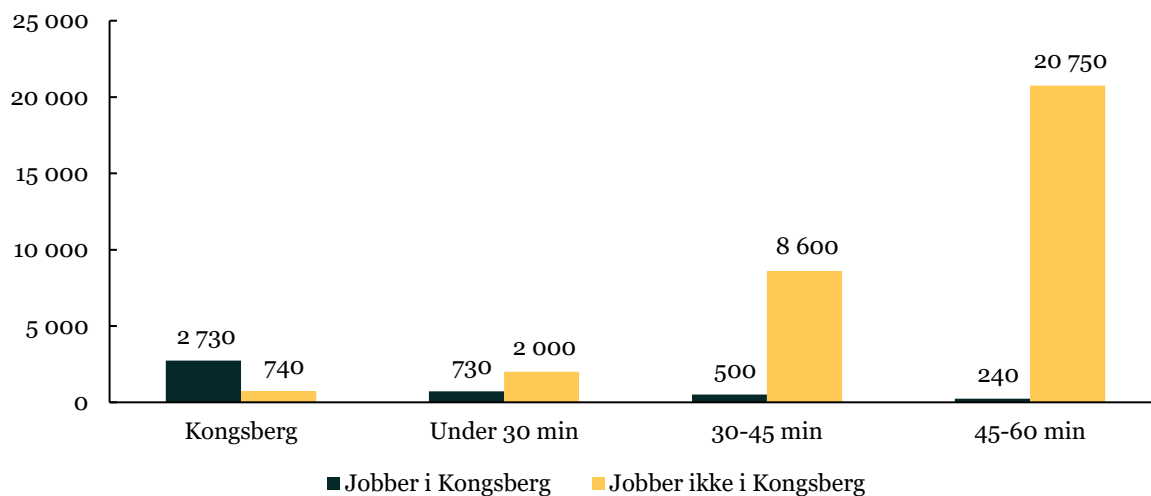

Etter samtaler med KDA vurderer vi at de mest relevante utdanningskategoriene for oppskaleringen er «Elektrofag, mekaniske fag og maskinfag», «Software og IKT» og «Håndverks- tekniske og øvrige naturvitenskapelige fag» - disse er vist i grønt i figuren over.¹⁶ Som man kan se av figuren er dette de utdannelsene som allerede står for store deler av sysselsettingen i Kongsberg kommune, og særlig i teknologiparken.

Et viktig spørsmål er som nevnt hvor mye av denne kompetansen som finnes i omkringliggende kommuner. I figuren under viser vi antallet personer som har den relevante kompetansen i Kongsberg og omkringliggende kommuner, fordelt etter om de jobber i Kongsberg eller ikke.

¹⁶ Elektrofag, mekaniske fag og maskinfag omfatter NUS-kodene 355, 455, 555, 655, 755 og 855, IKT omfatter NUS-kodene 354, 454, 554, 654, 754 og 854, mens håndverks- tekniske og øvrige naturvitenskapelige fag omfatter NUS-kodene 359, 459, 559, 659, 759 og 859.

Figur 3-3: Personer med relevant kompetanse, fordelt etter reiseavstand til KDA og hvorvidt de ansatte allerede jobber i Kongsberg kommune. Tall for 2023. Kilde: microdata.no, Menon Economics

Som man kan se av figuren har Kongsberg kommune et begrenset arbeidskraftpotensial i nærliggende kommuner. Innenfor 30 minutter arbeider hver fjerde sysselsatte med den relevante kompetansen i Kongsberg, mens blant 30-45 minutter er det kun hver tjuende, og 45-60 minutter hver hundrede. Dette er ikke i seg selv så overraskende, men med tanke på det relativt lave nedslagsfeltet i omkringliggende kommuner gjør det at KDA kan møte en ansettelsesekvis i Kongsberg.

Det er tre kommuner som har under 30 minutters reisetid – Øvre Eiker, Flesberg og Notodden. Fra Flesberg jobber allerede 65 prosent av de med den relevante kompetansen i Kongsberg. I Øvre Eiker og Notodden er det litt over 20 prosent. Det er krevende å si hvor mange realistisk kan hente fra disse regionene. Hvis Øvre Eiker og Notodden økte til en like stor pendlerandel til Kongsberg som det Flesberg har, ville det innebåret rett under 1000 nye innpendlere. Det er imidlertid en særdeles høy innpendlingsrate, og utgjør et øvre tak.

Skal man hente inn noe særlig flere ansatte med den relevante kompetansen enn som så, må man hente det fra områder som er lenger unna. Avstandsintervallet 30-45 minutter er særlig dominert av Drammen, som er den eneste byen av større størrelse innenfor 45 minutter. I 2023 hadde Drammen 52 000 sysselsatte innbyggere hvorav omtrent 2 prosent pendlet til Kongsberg. Det er 6 100 sysselsatte personer med relevant kompetanse for KDA som er bosatt i Drammen. Innenfor en pendletid på 45 til 60 min finner man større arbeidsmarkeder som Asker og Bærum. Oslo utgjør også et betydelig arbeidsmarked i størrelse, men er lokalisert rett over 60 minutters kjøretid fra Kongsberg.

Det er 700 personer med relevant kompetanse som bor i Kongsberg og jobber utenfor. Over halvparten av disse jobber i større byer østover; rundt 130 i Drammen, 170 i Oslo og rundt 100 i Asker og Bærum. De øvrige er spredt utover på tvers av mange kommuner.

Tallene over er fra 2023 og inkluderer derfor ikke den store veksten i innpendling til KDA som skjedde i 2024. Som vist i Figur 1-4 har KDA ansatt rundt 220 personer som pendler til Kongsberg i 2024. Basert på svarene i spørreundersøkelsen ser det ut til at disse er fordelt mellom omtrent de samme kommunene som tidligere, og rundt halvparten av disse kommer fra kommuner med reisetid på under 30 minutter fra Kongsberg. En del av den tilgjengelige kompetansen vist over, er altså allerede hentet ut.

Det er fortsatt arbeidskraft som *kan* hentes fra de nærliggende kommunene, men det basert på hvor stor andel som allerede pendler til Kongsberg blir det trolig krevende å skulle gjøre en stor oppskalering med arbeidskraft fra kommuner innenfor 30 minutter kjøretid. De mest nærliggende kommunene begynner altså å nærme seg en situasjon som det KDA allerede opplever lokalt i Kongsberg, at det er vanskeligere å få rekruttert nye folk enn det var fra før.

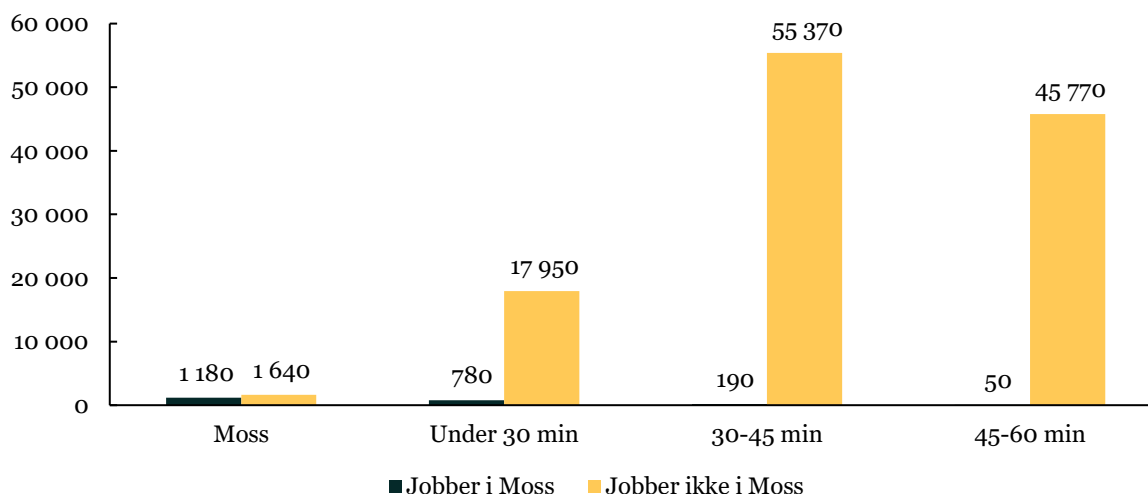
Ser man litt lenger utover til de som bor i området 30-45 minutter, så er Drammen det store spørsmålet. Rundt to tredjedeler av de mulige sysselsatte innenfor den reisetiden bor i Drammen. Her er det over 6 000 personer med utdannelse i de relevante kategoriene som kan være relevant for KDA. Det er en begrensning i hvor mange man kan få til å jobbe i Kongsberg av disse, men uansett utgjør det en betydelig pool av kompetanse KDA kan hente fra. Ansatte i Drammen har imidlertid et større mulig sett med jobbmuligheter uten å flytte enn ansatte i Kongsberg har, og det er mulig at dette særlig er en gruppe som vil kunne ha høyere turnover.

Samlet sett fremstår det altså sannsynlig at KDA kommer til å begynne å møte en litt lignende utfordring blant rekruttering av bosatte i nærliggende regioner som selskapet allerede har i Kongsberg, der mye av den relevante arbeidskraften allerede er hentet. Det finnes fortsatt arbeidskraft i regionene rundt, men en betydelig andel jobber nå i KDA allerede, og man må derfor gå lenger vekk til større kommuner for å hente ny kompetanse. Dette tyder på en økt andel av sysselsettingen trolig må komme gjennom innflytting.

3.2 Sammenligning av tilgjengelig arbeidsmarked med Moss

For å vise i hvilken grad Kongsberg sin geografiske plassering og situasjon begrenser kompetansetilgangen, kan det være gunstig å sammenligne kommunen med en annen av tilsvarende skala – Moss kommune. I figuren under viser vi antallet personer som har relevant kompetanse for KDA i omkringliggende kommuner, og hvor stor andel av dem som allerede jobber i Moss.

Figur 3-4: Personer med relevant kompetanse, fordelt etter reiseavstand til Moss og hvorvidt de ansatte allerede jobber i Moss kommune. Tall for 2023. Kilde: microdata.no, Menon Economics

Som man kan se av figuren over er det i likhet med Kongsberg, mye mer kompetanse som bor lengre unna Moss enn som bor nærmere. Til sammenligning med Kongsberg er det imidlertid mer kompetanse tilgjengelig innenfor nærliggende kjøreavstander, særlig under 30 og under 45 minutter. Under 30 minutter kjøretid er det rundt 9 ganger så mange personer relevant kompetanse som ikke jobber i Moss enn det som er tilfellet i Kongsberg. Blant 30-45 minutter reisevei er det rundt 6 ganger så mange.

Årsaken til dette er at Moss ligger nærmere andre befolkningstette områder enn Kongsberg gjør, inkludert, men ikke isolert til Oslo. Det er også en betydelig mindre andel av den relevante kompetansen i omkringliggende kommuner som allerede arbeider i Moss enn det som er tilfellet i Kongsberg.

Arbeidsgivere i Moss kan også i større grad hente ut tilgjengelig kompetanse i egen kommune, som utgjør en betydelig lavthengende frukt. Ettersom en større andel av de bosatte i Moss med relevant kompetanse jobber utenfor egen kommune, med 58 prosent, mot 22 prosent i Kongsberg. Dette er arbeidskraft som hovedsakelig pendler til Oslo i dag, og som trolig er svært tilbøyelig for å heller arbeide i Moss.

For å gi en mer detaljert sammenligning av kompetansetilgangen fra Moss og Kongsberg, har vi i tabellen under presentert tallene fra figurene over, brutt ned på de relevante utdanningsgruppene for KDA, for både Kongsberg og Moss ved ulike kjøreavstander.

Figur 3-5: Antall personer med relevante utdanninger, fordelt etter reiseavstand til Moss og Kongsberg. Tall for 2023. Kilde: microdata.no, Menon Economics

		I kommunen	Under 30 min	30-45 min	45-60 min	Totalt
Håndverks- og tekniske fag	Kongsberg	660	360	2 010	6 630	9 660
	Moss	560	4 000	17 820	12 360	34 740
Software- og IKT fag	Kongsberg	550	310	1 530	3 810	6 200
	Moss	470	3 410	15 160	8 830	27 880
Elektrofag, mekaniske fag og maskinfag	Kongsberg	2 260	2 060	5 560	10 550	20 430
	Moss	1 790	11 320	22 590	24 620	60 310

Som man kan se av figuren har Kongsberg en mye større tilgang på relevant kompetanse i selve kommunen, men mye lavere innenfor alle reiseavstander rundt, for alle utdanningsgruppene. Men selv om Kongsberg har flere personer med relevant kompetanse i selve kommunen, kan det godt være enklere å rekruttere i Moss. Grunnen til dette er at mens de med relevant kompetanse i Kongsberg allerede jobber i kommunen, så pendler en god del ut fra Moss, og det gjør at de kan få redusert reisetid ved å begynne med en jobb i Moss.

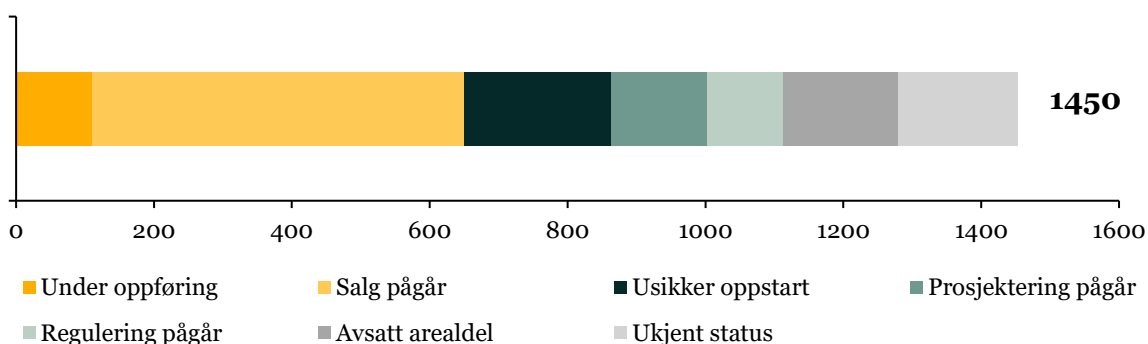
4 Boligmarked

Mangel på boliger kan være et direkte hinder for at de nyansatte etablerer seg i Kongsberg. Det er begrenset igangsetting av boliger i Kongsberg sett opp mot antallet antall nyansatte i KDA som skal bosette seg. Samtidig er det usikkerhet knyttet til hvorvidt boligtypene som bygges ut faktisk er de som vil stimulere til tilflytting. Kommunen har i dag en høy eneboligandel, men bør gjøre en dreining mot bygging av leiligheter for å sikre at man har nok boliger i en oppnåelig prisklasse. Flere leieobjekter kan gi fleksibilitet i en overgangsperiode for de nyansatte.

I kapittel 2.1 viste vi at mulighetene for befolkningsvekst i Kongsberg avhenger av hvor stor andel av de nyansatte i KDA som velger å bosette seg i kommunen. Uten ansettelsesveksten i KDA er den forventede befolkningsveksten i Kongsberg den neste femårsperioden på det laveste nivået siden 1989-1994. Dersom to tredjedeler av de nyansatte bosetter seg i Kongsberg, blir det derimot den høyeste befolkningsveksten i en femårsperiode etter annen verdenskrig. For at det siste scenarioet skal kunne skje, må boligbyggingen holde følge, hvis ikke er tilgangen på boliger en klar begrensning for tilflytningen.

For å få innblikk i planene for boligbygging fremover, har vi vært i kontakt med en rekke utbyggere i Kongsberg, samt pratet med Plan-, bygg og landsbruksseksjonen i Kongsberg kommune. Kommunen har estimert antall boenheter som vil stå klare innen 2030.¹⁷ Dette vises i figuren under, fordelt etter hvor langt boligene har kommet i utbyggingsprosessen.

Figur 4-1: Estimert omfang av planlagte boenheter i Kongsberg i perioden 2024-2030. Kilde: Kongsberg kommune.¹⁸

Totalt sett estimerer kommunen at om lag 1 450 planlagte boenheter vil bygges ut i perioden 2024 til 2030, som vist i Figur 4-1. Dette inkluderer både prosjekter som er nær realisering, slik som boliger under oppføring eller som allerede er ute for salg, og mer umodne prosjekter, der det er større usikkerhet knyttet til om boligene faktisk bygges.¹⁹ Erfaringer fra andre kommuner vi har analysert tilsier at ikke alle boliger som er planlagt blir bygd ut så fort som ambisjonene tilsier. Vi har ikke fått informasjon som lar oss eksplisitt vurdere realismen i hva som blir bygget ut i Kongsberg frem mot 2030, men det vil normalt sett være optimistisk at en stor andel av de 450 boligene som er avsatt i

¹⁷ Kommunen oppgir at tallet er skjønnsmessig sannsynlighetsvurdert basert på planbeskrivelser og regulering. Arbeidet ble gjort i forbindelse med beregning av elevgrunnlaget i kommunen 2024-2030. Informasjonen ble oversendt fra fagansvarlig for arealplan i plan-, bygg- og landsbruksseksjonen på e-post til Menon 28.10.2024.

¹⁸ I de tilfellene der det er oppgitt intervaller for antall enheter, har vi tatt utgangspunkt i middelverdien.

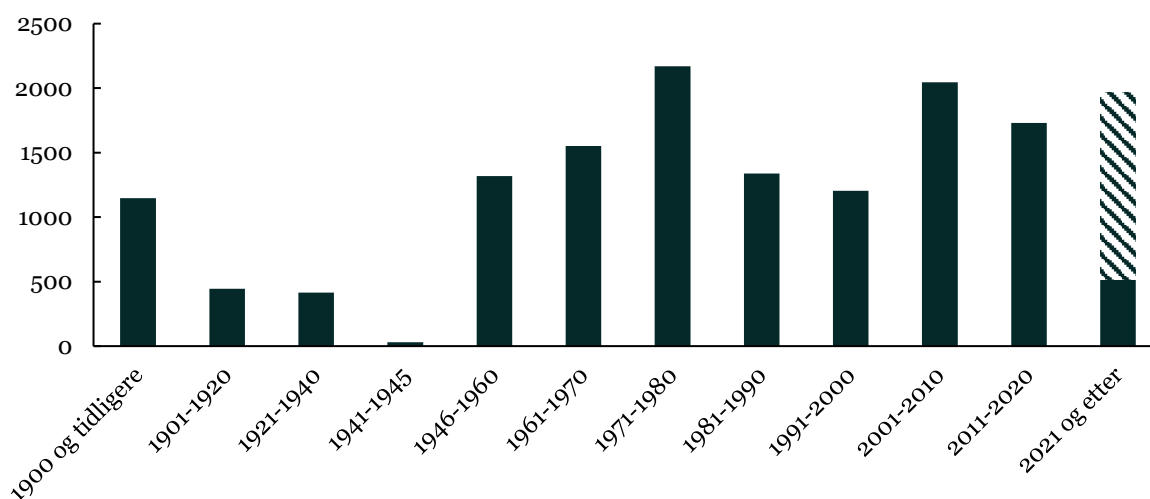
¹⁹ Det er også viktig å gjøre oppmerksom på at det planlagte antallet boenheter ikke er alle enhetene i boligreserven i Kongsberg – som rapporteres å være langt høyere i størrelsesorden 4000-5000 (vi har ikke mottatt et konkret tall)

arealdel, der regulering pågår eller der status er ukjent, skal bli ferdigbygget i løpet av de neste fem årene.

Vår befolkningsmodell tilsier at det innen 2030 kommer rundt 1 400 nye husholdninger dersom to tredjedeler bosetter seg. Da må mer eller mindre alle de planlagte boligprosjekter realiseres, inkludert en betydelig andel av de umodne og usikre boligprosjektene.

Det er imidlertid ikke helt urealistisk å se for seg at det *kan* bygges ut boliger i en takt som sikrer boliger til 1 400 husholdninger. Selv hvis alle boligene bygges ut, vil nemlig ikke byggetakten være rekordhøy, sett i et historisk perspektiv. I figuren under viser vi antall boliger som står i Kongsberg i dag etter byggeår, sammen med antallet som bygges gjennom 2020-tallet dersom alle de planlagte boenhetene blir bygget ut. Merk at statistikken kun viser boliger som fortsatt eksisterer, og dermed undervurderer vi trolig de eldre tidsperiodene (det finnes dessverre ingen statistikk over antallet boliger bygget per år såpass langt bakover i tid).

Figur 4-2: Boliger i Kongsberg etter byggeår. Kilde: SSB og Kongsberg kommune

Som man kan se av figuren ligger antallet boliger i Kongsberg per tiår i spennet fra litt over 1 000 til litt over 2 000, hvor kun to perioder har over 2 000 nye boliger: 1970-tallet og 2000-tallet. Dersom alle planlagte boenheter frem mot 2030 blir realisert, vil Kongsberg ha bygget omtrent like mange boliger på 2020-tallet som man gjorde de to foregående tiårene. Litt færre enn det ble bygget ut på 2000-tallet, da det også var en stor næringslivsvekst, og litt flere enn på 2010-tallet.

4.1 Faktorer som begrenser boligbyggingen

Tilnærmet alle planlagte boenheter i Kongsberg må altså realiseres innen 2030 for at det skal bygges ut nok boliger til at halvparten til to tredjedeler av de nyansatte kan flytte til. Dette virker optimistisk, og trolig blir det faktisk utbyggede antallet lavere. Vi har intervjuet utbyggere i Kongsberg om boligbyggingstaktene i kommunen, og basert på dette kommet frem til tre faktorer som begrenser boligbyggingen i dag.

- **Høye kostnader og opplevd usikre tider hemmer boligbyggingen.** Boligmarkedet er preget av usikre tider, der ingen ønsker å være den som sitter med risikoen under bygging.

- **Boligmiksen i Kongsberg passer ikke nødvendigvis det nyansatte faktisk etterspør.** I Kongsberg er det et sterkt fokus på eneboliger, som ikke matcher det som normalt etterspørres av tilflyttere til nye arbeidsplasser.
- **Mangel på leieboliger.** Få leieboliger kan begrense mobiliteten for tilflytting blant yngre

I spørreundersøkelsen vi sendte ut til KDAs ansatte har vi stilt spørsmål for å belyse disse fire faktorene. Under drøfter vi dem.

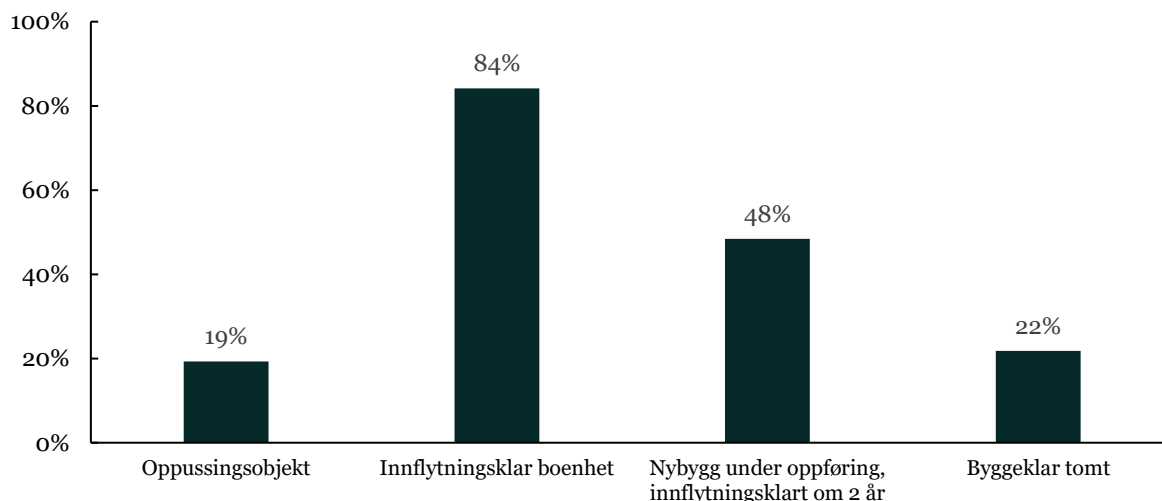
Høye kostnader og opplevd usikre tider hemmer boligbyggingen

Vi har intervjuet boligutbyggere i Kongsberg for å få innsikt i deres synspunkter på boligmarkedet. Flere utbyggere rapporterer at boligsalget har vært tregt de siste årene på grunn av høye rentenivåer, og usikkerhet blant potensielle kjøpere. Dette har ført til at kundene utsetter boligkjøpet, samtidig som utbyggerne har større vansker med å få finansiering til nye boligprosjekter.

I tillegg beskriver mange utbyggere strukturelle endringer i markedet, hvor dagens kunder ikke lenger aksepterer de lange ventetidene som tidligere var vanlig. Boligkjøpere ønsker nå nøkkelklare boliger og er ikke villige til å vente to år på ferdigstillelse. Utbyggerne sier de ikke har mulighet til å sitte med den økonomiske risikoen under utbygging, og det ønsker heller ikke kjøperne. De usikre tidene er også en bidragsyter for denne trenden. Samlet sett gjør dette at det blir færre igangsettelser enn det gjør ellers. Dette er ikke et unikt fenomen for Kongsberg, men et som oppleves i hele Norge.²⁰

Resultatene fra spørreundersøkelsen støtter opp om at innflytningsklare boliger er mest etterspurt blant potensielle innflyttere. Vi har spurt de ansatte i KDA som i dag bor utenfor Kongsberg om hva slags boligobjekter som ville vært aktuelt for dem å flytte inn i, dersom de skulle flytte til Kongsberg. Figuren under viser andelen som oppgir at det er aktuelt å flytte inn i boligobjekter med ulik leveringstid og standard.

Figur 4-3: Andel som vurderer at det er aktuelt å flytte til følgende boligobjekter, blant de som i dag er bosatt utenfor Kongsberg. N = 500. Kilde: Spørreundersøkelse til KDAs ansatte.

Innflytningsklar boenhet er tydelig mest populær. 85 prosent av de spurte vurderer at det er aktuelt å flytte inn i en slik bolig. Samtidig svarer halvparten at de kunne tenke seg å flytte inn i et nybygg som er klart om to år, noe som virker høyt relativt til det etterlatte inntrykket fra intervjuer med utbyggere. En av fem kunne tenke seg et oppussingsobjekt eller en byggeklar tomt. Ettersom oppussingsobjekter

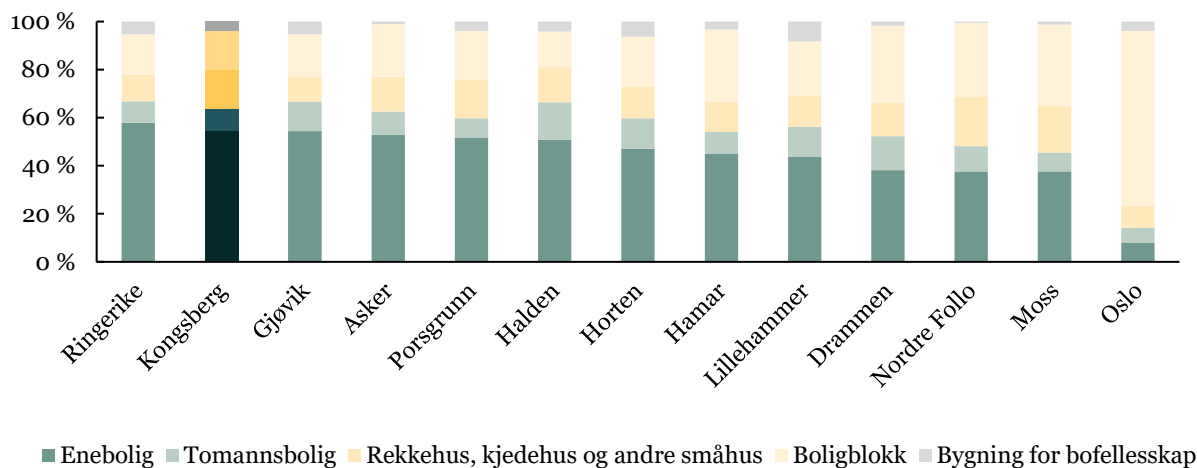
²⁰ Se for eksempel <https://www.boligprodusentene.no/artikkelarkiv/2024/aldri-malt-sa-lav-igangsetting/>

er relativt lite etterspurt, vil det kun i begrenset grad hjelpe på boligtilgangen at eldre eneboliger frigjøres dersom eldre flytter fra eldre eneboliger til leiligheter i sentrum.

Boligmiksen i Kongsberg passer ikke nødvendigvis det nyansatte faktisk etterspør.

Dersom boligmassen i Kongsberg ikke passer preferansene til potensielle innflyttere, kan det være at utbyggerne opplever lav etterspørsel ettersom det i realiteten bygges feil type objekter. I denne delanalysen starter vi med å se på boligmassen i Kongsberg i dag. Figuren under viser hva slags typer boliger som finnes i Kongsberg sammenlignet med andre kommuner av tilsvarende størrelse.

Figur 4-4: Andelen boligtyper per kommune, 2024. Kilde: SSB

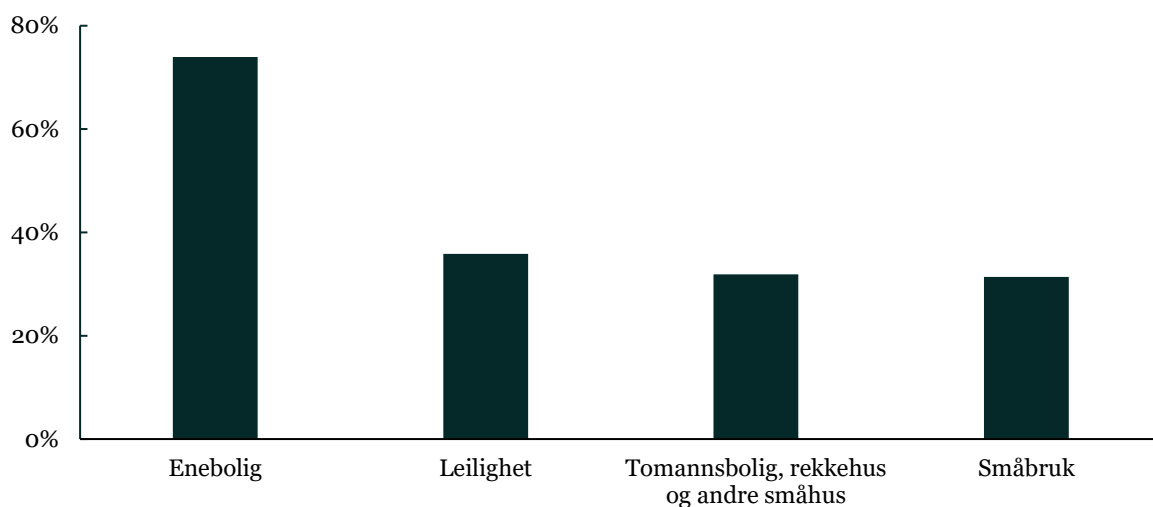

Vi ser at Kongsberg har en høy andel eneboliger på 55 prosent. Antall boligblokker utgjør 17 prosent, rundt halvparten av nivået i kommuner som Drammen og Hamar. Når vi ser på andre karakteristikk ved boligmassen, slik som bygningsmassens alder og størrelse, ser vi at Kongsberg ligner andre kommuner. Den høye andelen eneboliger er altså det fremste særpreget ved boligene i Kongsberg.

I intervjuene med boligbyggere har flere fremhevet «Kongsbergdrømmen»: at de fleste i Kongsberg ønsker seg enebolig med garasje og en hageflekk. Flere har kommet med innspill om at dette også vil gjelde unge og nyansatte om de først skal bo i en rolig kommune som Kongsberg. Dette perspektivet skiller seg ganske kraftig fra det vi normalt får innspill om i dialog med utbyggere og kommunalt ansatte, hvor man normalt trekker frem at det er mangel på leiligheter som er barrieren.

«Kongsbergdrømmen» kommer også til uttrykk i svarene på spørreundersøkelsen. Vi har spurt de ansatte som pendler i dag, om hva slags boligtype som kunne vært aktuelt for dem dersom de skulle flytte til Kongsberg, vist i Figur 4-5.

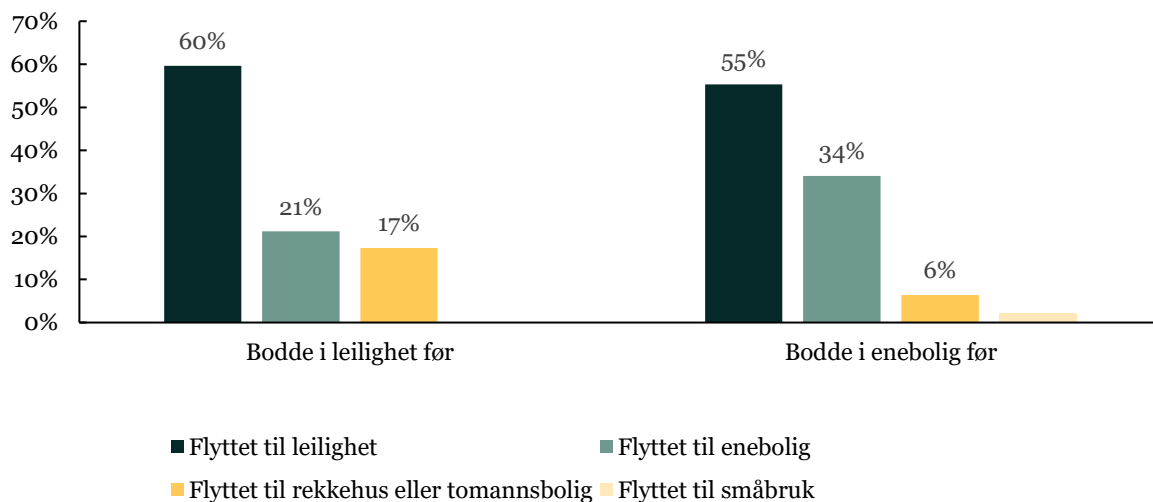
Figur 4-5: Andelen som vurderer at det er aktuelt å flytte inn i ulike boligtyper, blant de som bor utenfor Kongsberg. N = 500. Kilde: Spørreundersøkelse til KDAs ansatte.

Tre av fire vurderer enebolig som aktuelt, mens rundt én av tre kunne tenke seg de andre boligtypene. Mønsteret vist i figuren over gjelder også for unge og personer uten barn. Det er kun de som i dag bor i leilighet utenfor Kongsberg, som synes at leilighet kunne være omtrent like interessant som en enebolig dersom de flyttet til Kongsberg.

Om vi derimot ser på flyttemønsteret blant de som faktisk har flyttet til Kongsberg, så ser vi at majoriteten flytter inn i leilighet. I Figur 4-6 viser vi hvilke boligtyper folk har flyttet til, og hva slags bolig de hadde før, blant personer som har flyttet til Kongsberg for å jobbe i KDA.

Figur 4-6: Hvilke boligtyper ansatte i KDA flytter til når de flytter til Kongsberg. N = 183. Kilde: Spørreundersøkelse til KDAs ansatte.

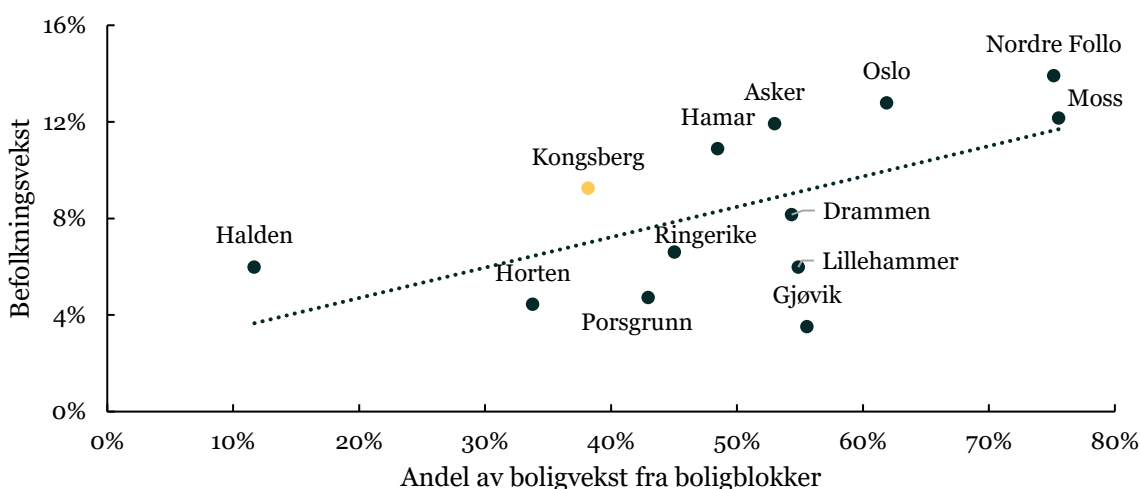
Svarene fra spørreundersøkelsen viser at klart flest av de som har flyttet til Kongsberg, har flyttet inn i leilighet, uavhengig av hva slags boligtype de hadde før. Det er altså et misforhold mellom hva slags boliger folk ønsker seg, og hva man faktisk gjør. En forklaring er at innflytterne ikke i realiteten har råd til en enebolig, særlig blant unge, som ikke har formue eller lønnsnivå til å kunne kjøpe seg en enebolig.

Det kan også være at innflytterne prioriterer å flytte inn i en leilighet med moderne standard heller enn en sliten enebolig.

De vi har intervjuet i Kongsberg sier at å bygge ut eneboliger for barnefamilier har vært det største fokuset. Det er i tråd med boligobjektene potensielle tilflyttere *ønsker seg*, men kommunen har også et behov for å bygge boligobjekter som er oppnåelige for tilflyttere, slik som leiligheter, rekkehus og tomannsboliger. Leiligheter som kan leies gjør at ansatte får muligheten for å «teste ut kommunen» ved tilflytting, mens å kjøpe en enebolig ofte oppleves som en stor beslutning hvor man planlegger for en noe lengre tidsperiode. Et vesentlig poeng å huske på i denne sammenheng, er at over en tredjedel av de tilflyttende normalt er enpersonshusholdninger (som vist i kapittel 2.1).

Utbyggingen av leiligheter har en annen fordel, nemlig at de Østlands-kommuner som har vokst mest over de siste tiårene primært har klart dette gjennom utbygging av boligblokker. I Figur 4-7 viser vi dette for et utvalg kommuner. Figuren viser befolkningsveksten fra 2014 til 2024, sett opp mot hvor stor andel av nye boliger i perioden som har vært boligblokker.

Figur 4-7: Befolkningsvekst og boligblokkers andel av nye boliger for perioden 2014-2024. Kilde: SSB

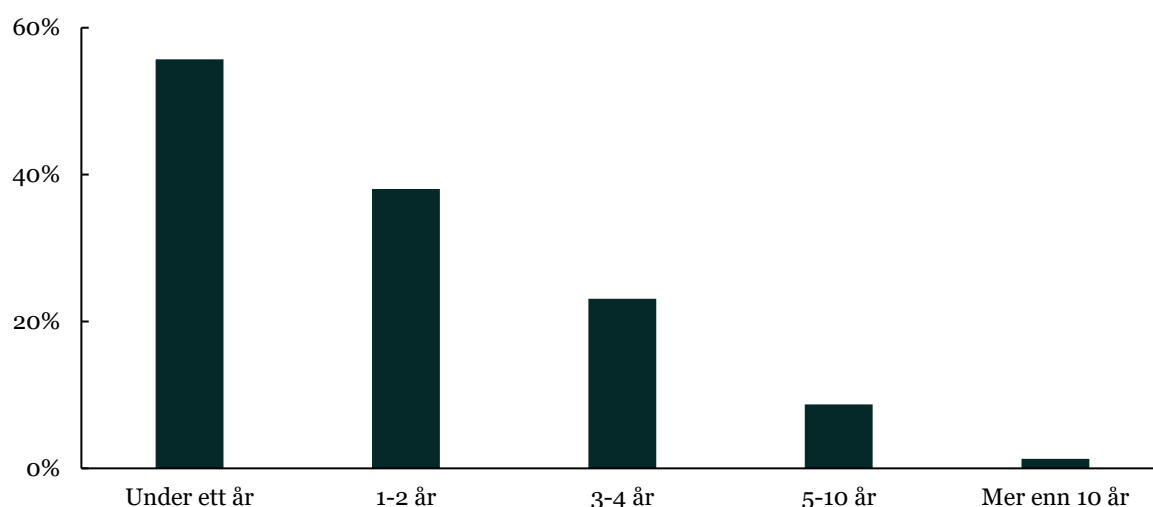

Kongsberg har hatt en befolkningsvekst på 9 prosent siden 2014, og ligger med det i midtsjiktet blant sammenlignbare kommuner. De siste 10 årene har 38 prosent av de nye boligene i Kongsberg vært boligblokker. Sammenlignet med den eksisterende boligmassen, er det en klar dreining mot blokker, men samtidig bygger de fleste sammenlignbare kommuner enda mer blokker enn Kongsberg. Bare Halden og Horten ligger lavere. Alle kommunene som har sett større befolkningsvekst enn Kongsberg, det vil si Moss, Nordre Follo, Oslo, Asker og Hamar, har bygget ut en større andel boligblokker.

Mangel på leieboliger reduserer fleksibiliteten til å flytte til Kongsberg med en gang

Det er ikke bare sammensetningen av boligtyper som bør tilpasses de nyansattes behov, men også andelen utleieobjekter i boligmiksen. Svarene fra undersøkelsen indikerer også at mange nyansatte er avhengige av å leie bolig de første årene. Figur 4-8 viser leierandelen blant de ansatte som har flyttet til Kongsberg for å jobbe i KDA, inndelt etter hvor mange år de har arbeidet i bedriften.

Figur 4-8: Leieandel blant tilflyttere etter år jobbet i KDA. N = 400. Kilde: Spørreundersøkelse til KDAs ansatte.

Figuren viser at mange tilflyttere kan ha behov for å leie i en overgangsperiode, inntil man finner et permanent bosted i Kongsberg. Nesten 60 prosent av de som har vært i KDA under ett år leier boligen sin. Etter 3-4 år er det fremdeles én av fire som leier.

Tall fra SSB viser at 19 prosent av husholdningene i Kongsberg leide boligen sin i 2023.²¹ Samtidig sier flere av de aktører vi har intervjuet at leiemulighetene primært er attraktivt for studenter. Kongsberg vil ha et behov for å øke antallet utleieenheter som har en god nok standard for voksne tilflyttere i takt med ekspansjonen. Dette gjelder særlig om Kongsberg må søke kompetanse fra kommuner lenger unna, der de ansatte ikke har muligheten til å pendle mens man er på utkikk etter en bolig i Kongsberg. Intervjuobjektene våre forteller at mange har en forventning om å flytte inn i ny bolig omtrent samtidig som de begynner i ny jobb. Attraktive leieobjekter kan gjøre det lettere å akseptere ventetiden før et nybygg står klart. Det kan også bidra til at de nyansatte etablerer seg i Kongsberg på lang sikt, fremfor i en av nabokommunene.

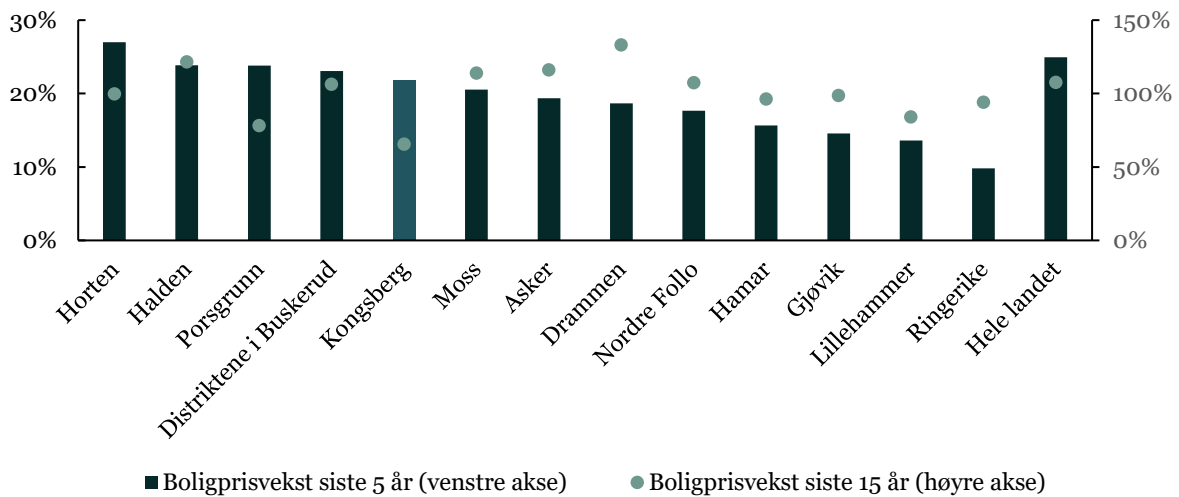
²¹ SSB tabell 11084

5 Bostedsattraktivitet

I tillegg til manglende tilbud i boligmarkedet, er lav bostedsattraktivitet en årsak til at de ansatte i økende grad bosetter seg utenfor kommunen. Kommunen har klart flest arbeidsplasser innen mannsdominerte yrker. Denne skjevheten i arbeidsmarkedet er en egenskap ved Kongsberg som i stor grad påvirker bostedsattraktiviteten. Dette kan bidra til at par ender med å bosette seg andre steder, fordi det kun finnes relevant jobb for den ene part. Samtidig er det langt flere unge menn enn unge kvinner bosatt i Kongsberg, hvilket reduserer attraktiviteten for å bosette seg i Kongsberg for unge menn i etableringsfasen, slik at de heller bosetter seg utenfor og pendler inn.

I kapittel 4 viste vi at utbyggingsplanene i Kongsberg kan være utilstrekkelige for å huse innflytterne dersom mange nyansatte skal kunne bosette seg i kommunen. Utfordringen stammer imidlertid ikke bare fra boligmarkedet, men også fra at mange ikke faktisk ønsker å bosette seg i kommunen. Et klart tegn på at boligmangel ikke er hele forklaringen, er at boligprisene i Kongsberg ikke har vokst spesielt mye. I siste kvartal av 2024, lå kvadratmeterprisen i Kongsberg omtrent midt i feltet blant kommuner av sammenlignbar størrelse. I figuren under viser vi utviklingen i Kongsberg, sett opp mot sammenlignbare kommuner de siste 5 og 15 år.

Figur 5-1: Kvadratmeterpriser, vekst de siste 5 og 15 årene. Kilde: Krogsveen

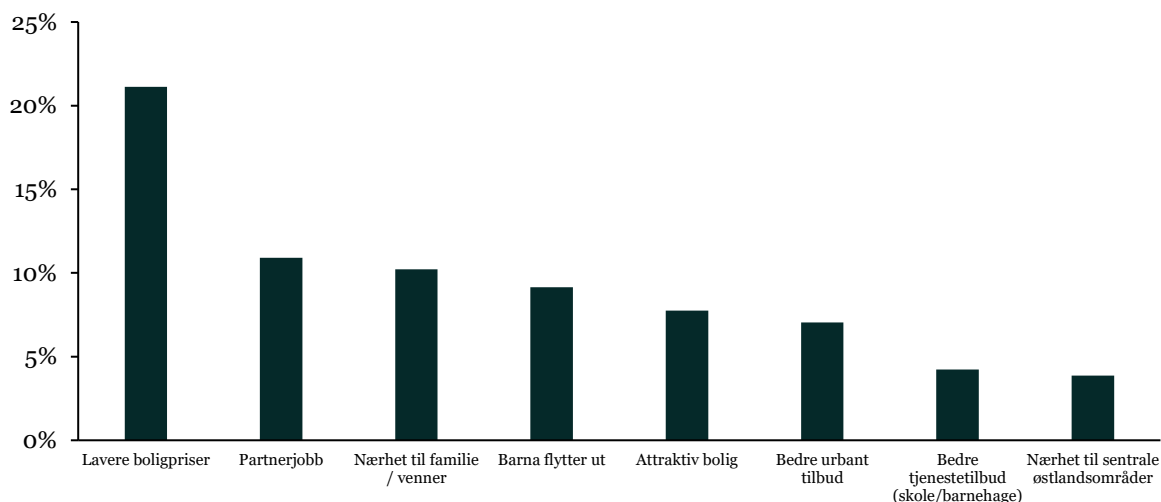
De siste 5 årene har Kongsberg hatt en litt høyere vekst enn de øvrige kommunene, men litt lavere enn landet som helhet. I tiåret før hadde Kongsberg lav boligprisvekst, i likhet med Porsgrunn og Horten. Veksten var imidlertid svakest i Kongsberg. Dette passer dårlig overens med en historie om at Kongsberg har bygget ut for få boliger de siste årene. Når det bygges ut for få boliger, vil det normalt være kamp om å få kjøpt boligene som bygges ut, slik at boligprisene ville ha steget, men det har vi altså ikke sett i Kongsberg. Dette tyder på at grunnen til at ikke flere flytter til også er drevet av andre forhold som gjør at folk i økende grad foretrekker å bo utenfor Kongsberg og pendle inn.

5.1 Bostedsattraktivitet – Hvilke faktorer hindrer ansatte å flytte til Kongsberg

For å få bedre innsikt i hva som påvirker bostedsattraktiviteten til Kongsberg har vi sendt ut en spørreundersøkelse til de sysselsatte i KDA med arbeidsplass på Kongsberg som inneholdt flere spissede spørsmål. Vi har mottatt omtrent 1500 svar. Formålet er å avdekke systematiske forskjeller mellom de som har valgt å bosette seg i Kongsberg, og de som ikke har det. På denne måten avdekker vi hvilke karakteristikk som hindrer folk i å flytte til Kongsberg. I dette kapitlet fokuserer vi på de mest fremtredende funnene fra undersøkelsen, som blant annet omhandler boligmarkedet, tilgangen på jobb for partner (partnerjobber) og kjønnsbalansen i Kongsberg.

I undersøkelsen spør vi pendlerne om å beskrive i fritekst hva som skulle til for at de flyttet til Kongsberg. Dette gir oss bedre innsikt i hva de opplever som kommunens største utfordringer. Rundt 280 ansatte har svart på dette spørsmålet. Deretter har vi kategorisert svarene deres etter temaer, illustrert i figuren nedenfor.

Figur 5-2: Temaer som tas opp i fritekstfeltet: "Hva skulle til dersom du skulle flytte til Kongsberg". N = 284. Kilde: Spørreundersøkelse til KDAs ansatte.

De viktigste punktene som blir trukket frem er:

Boligpriser: Det fremste punktet som trekkes frem er boligprisene i Kongsberg. Respondentene skriver at boligprisene i Kongsberg måtte være mye lavere for at det skulle være aktuelt for dem å flytte til Kongsberg. Dette gjelder særlig de som i dag bor i de små, tilgrensende kommunene, der prisnivået er lavere i dag. Boligprisene i Kongsberg er ikke reelt sett høyere enn andre kommuner av samme størrelse, men de er høyere enn i de mindre kommunene rundt. I kombinasjon med at mange tidligere har svart at det er urealistisk å flytte til Kongsberg, kan mange av disse svarene leses som «det skulle veldig mye til», like mye som at høye boligpriser er en barriere. Men det er ikke tvil om at en riktig bolig til riktig pris er et viktig kriterium for hvor folk bosetter seg.

Partnerjobber: Det neste vanligste punktet å trekke frem er partnerjobber. Mange skriver at de gjerne skulle flyttet til Kongsberg, men at dette først ville vært aktuelt dersom kjæresten eller ektefellen fant en interessant jobb i Kongsberg.

Nærhet til familie og venner: Mange understreker at det er uaktuelt å flytte til Kongsberg fordi de har familie og venner på sitt nåværende bosted. Reiseveien fra Kongsberg til familie og venner er lenger

enn fra der de bor i dag. Dette gjelder også for familie og venner som bor andre steder enn de selv. Når pendlerne foretrekker mer urbane bostedskommuner, virker som om behovet for å være nær venner og et sosiale nettverk er den viktigste tiltrekningskraften ved byene.

Barna flytter ut / familiesituasjonen endrer seg: Flere respondenter med barn sier at de kunne vurdert å flytte til Kongsberg, men at de har barn som har begynt på skole og driver med fritidsaktiviteter der de bor, og ønsker derfor ikke å flytte på familien. Om de skulle flytte, skriver de at det ikke er aktuelt før barna har flyttet ut. Dette er konsistent med våre funn i kapittel 2.1 – arbeidstakere er mye mer mobil når man er ung, og blir mindre mobil når barna har begynt på skolen. Når man først har etablert familie et sted, skal det mye til å bryte opp dette for å starte på nytt, uavhengig om det er for å flytte til Kongsberg eller et annet sted.

Bedre urbant tilbud: Flere skriver at Kongsberg måtte hatt et bedre tilbud som by, om det skulle være aktuelt å bosette seg der. Konkret, nevnes selvorganiserte fritidsaktiviteter som klatrehall og padeltennis. Noen skriver at Kongsberg burde se til Drammen, og oppgradere sentrumsområdet. Noen savner bedre utvalg av butikker og varehus. Kongsberg beskrives som stille i helgene, og at det er vanskelig å komme inn i miljøet. Dette henger også sammen med «Nærhet til sentrale østlandsområder», der mange skriver at de ikke nødvendigvis trenger alle tilbud der de bor, men ønsker å kunne oppsøke tilbudene i større byer som Oslo med akseptabel reiseavstand.

Attraktive boliger: Flere respondenter opplever at det finnes få tilgjengelige boliger i de attraktive områdene i dag. Respondentene nevner også at de ønsker seg boliger nærmere sentrum. En ny bolig, med god beliggenhet er fellesnevneren. Dette henger sammen med ønsket om høy standard og kort avstand til kollektivknutepunkt. Tilsvarende, ønsker noen seg flere byggeklare tomter i attraktive områder.

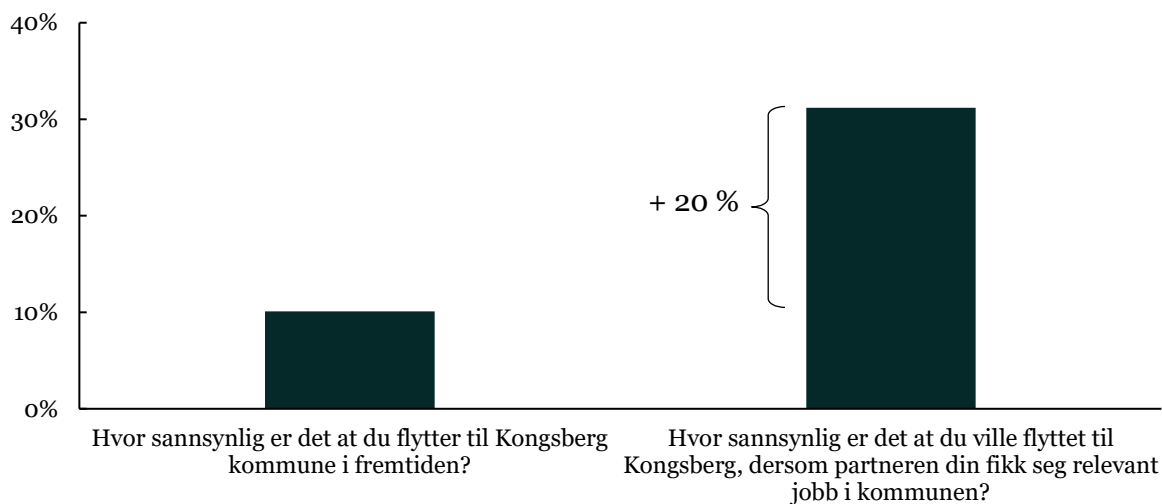
Forklaringene på hvorfor de ansatte har bosatt seg utenfor Kongsberg treffer fire kategorier: Boligmarkedet, den geografiske lokasjonen, det urbane tilbudet og partnerens jobbmuligheter. Utfordringene i boligmarkedet er allerede beskrevet i kapittel 4. Den geografiske lokasjonen er vanskelig å gjøre noe med, og det er ikke realistisk at Kongsberg skal kunne ha samme brede tjenestetilbud og urbanitet som storbyene. Når det gjelder partnerjobber, er det imidlertid mulig å gjøre tiltak, og viser seg å være viktig for hvorvidt man bosetter seg i Kongsberg eller et annet sted. I det påfølgende delkapittelet dykker vi derfor dypere ned i partnerjobber.

5.2 Nærmere om partnerjobber

Vi har sett at mange som har valgt å bosette seg utenfor kommunen har svart at partneren måtte fått en interessant jobb i Kongsberg om det skulle være interessant å flytte dit. I utgangspunktet er de som i dag bor utenfor Kongsberg skeptiske til å flytte inn.

I figuren under viser vi hvor sannsynlig pendlere sier det er at de vil flytte til Kongsberg, sammen med hvor sannsynlig det er dersom partneren fikk seg relevant jobb i kommunen.

Figur 5-3: Pendlernes vurdering av hvor sannsynlig det er å flytte til Kongsberg. Andel som svarer «sannsynlig» eller «høyst sannsynlig». N = 343. Kilde: Spørreundersøkelse til KDAs ansatte.

Fra figuren ser vi at de fleste pendlere mener det er ganske usannsynlig at de vil flytte til Kongsberg. To tredjedeler sier at det er usannsynlig eller høyst usannsynlig, mens bare en av ti sier at det er sannsynlig eller høyst sannsynlig. Dersom partnerne hadde fått seg en relevant jobb, ville bildet endret seg markant, og over en tredjedel sier det er enten sannsynlig eller høyst sannsynlig at de ville ha flyttet til Kongsberg. Samtidig kan resultatene også bety at respondentene tviler på at partneren vil få en relevant jobb i kommunen. Partnerjobber fremstår som tungen på vektskålen som kunne fått pendlerne til å flytte til Kongsberg.

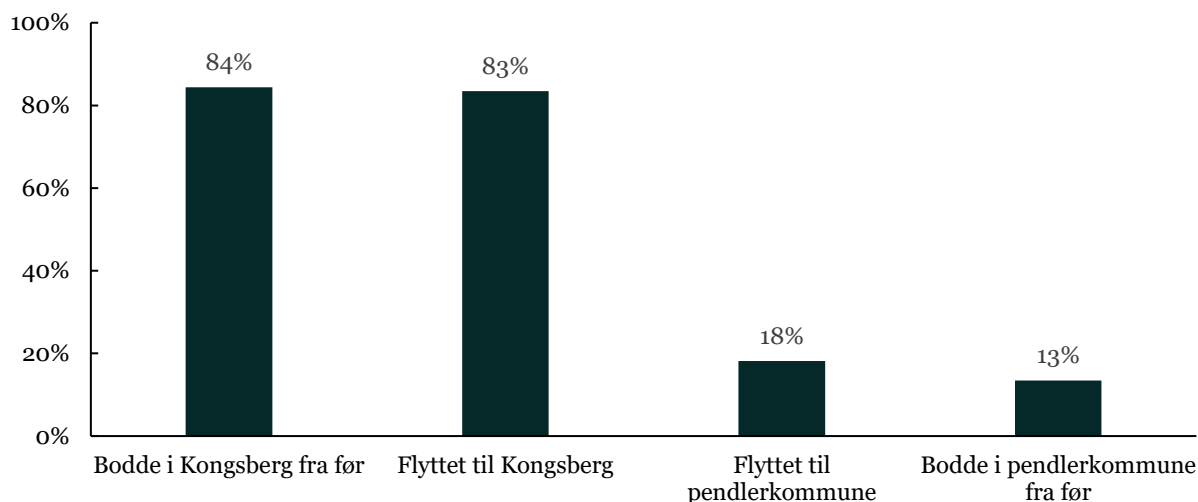
Vi har sett at partnerjobber er en av de faktorene som kan være avgjørende for om man bosetter seg i Kongsberg eller et annet sted. Menons tidligere analyser om mobilitet blant akademikere peker også på at jobbmuligheter for partner er den aller viktigste driveren for mobilitet.²² Derfor dykker vi dypere inn i det som et eget tema.

Blant de ansatte som bor i Kongsberg, tyder spørreundersøkelsen på at de aller fleste funnet jobb til begge to i kommunen. Tilsvarende, er det uvanlig å bo utenfor om begge har jobb i Kongsberg. Dette vises i figuren under, hvor vi viser andelen som har en partner som jobber i Kongsberg fordelt etter fire ansattgrupper:

- De som bodde i Kongsberg fra før de begynte i KDA
- De som har flyttet for å jobbe i KDA og valgte å bosette seg i Kongsberg
- De som flyttet til for å jobbe i KDA men bosatte seg i en annen pendlerkommune
- De som bodde i kommunen de nå pendler fra før de begynte i KDA, og ikke flyttet

²² Menon (2022): [Akademikere og mobilitet | Menon Economics](#)

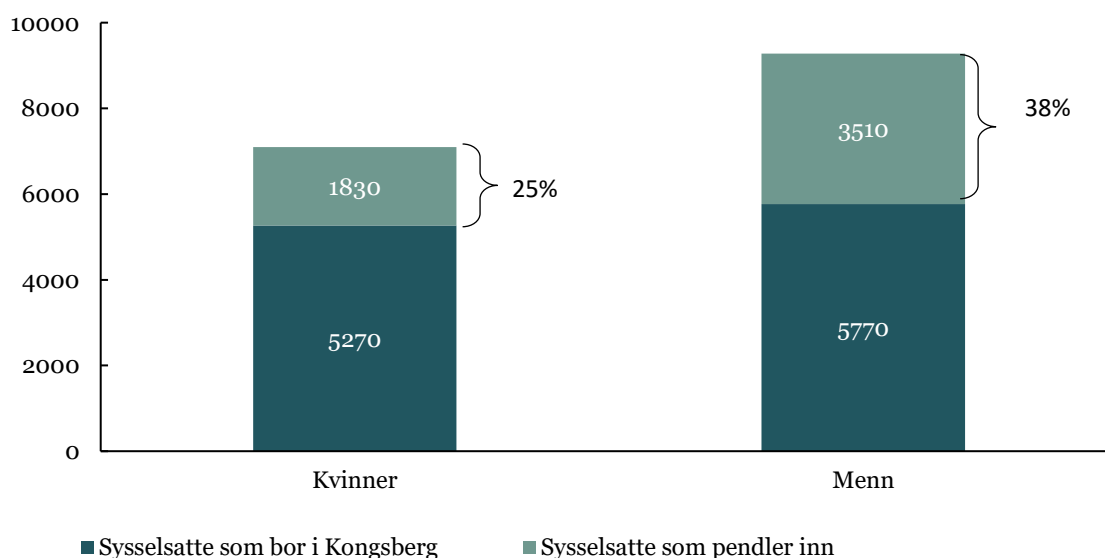
Figur 5-4: Andelen som har en partner som jobber i Kongsberg kommune blant ulike ansattgrupper. N = 900. Kilde: Spørreundersøkelse til KDAs ansatte.

De ansatte som har bosatt seg i Kongsberg (de to gruppene til venstre) har svært ofte en partner som også jobber i kommunen. De to midterste gruppene har flyttet for å jobbe i KDA, og er interessante å sammenligne. I den gruppen som valgte å bosette seg i Kongsberg, har 83 prosent en partner med jobb i kommunen. Blant de som valgte å bosette seg i en annen kommune, hadde bare 18 prosent en partner med jobb i Kongsberg. Partnerjobber virker å ha hatt påvirkning på om man valgte å bosette seg i Kongsberg eller en annen kommune.

Et tilgrensende punkt er at Kongsberg kommune har teknologi- og industriselskaper som tilbyr attraktive jobbmuligheter, men som først og fremst sysselsetter mannsdominerte yrker. Dette gjenspeiler seg i at det er mange flere menn som er sysselsatt i Kongsberg enn kvinner, som vist i figuren under.

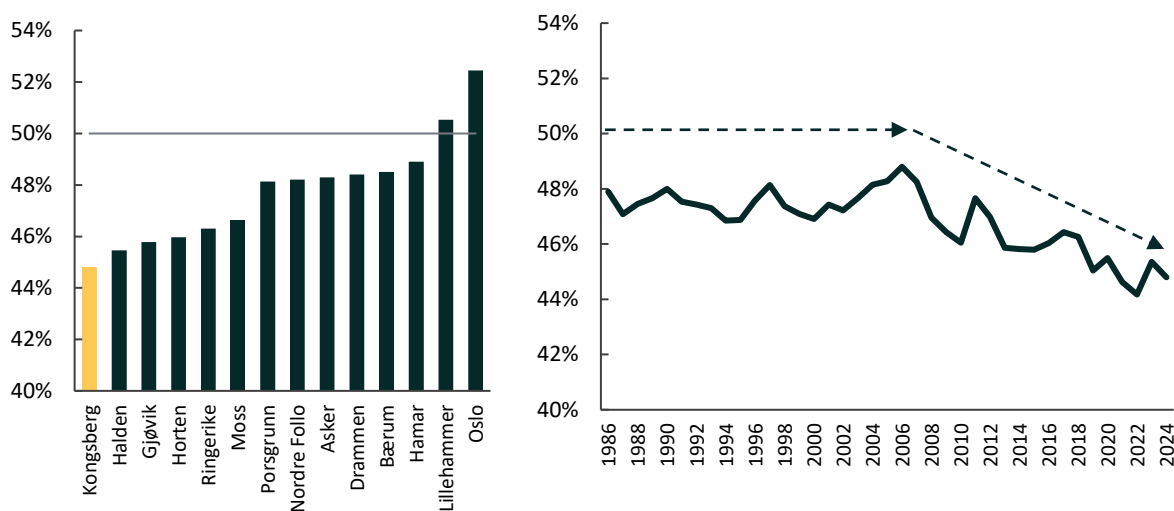
Figur 5-5: Antall sysselsatte i Kongsberg kommune fordelt etter kjønn og hvorvidt de bor i kommunen eller pendler inn. Tall for 2023. Kilde: Menon Economics basert på data fra SSB

I Kongsberg kommune er det som figuren viser sysselsatt rundt 9 300 menn og rundt 7 100 kvinner. Det er naturlig, gitt utdanningsmønstrene i yrkene som KDA og næringslivet i Kongsberg etterspør – det er flere menn enn kvinner som utdanner seg til ingeniøryrker og tekniske fagutdanninger . Det er også en skjevhet i hvilke kjønn som pendler. Menn pendler i mye større grad enn det kvinner gjør. Der tre fjerdedeler av kvinnene som jobber i Kongsberg bor i kommunen, gjør kun 62 prosent av mennene det. Dette mønsteret gjør seg også gjeldende i KDA, der 46 prosent av menn pendler, mot 32 prosent kvinner (basert på utvalget i vår spørreundersøkelse).

Skjevheten i arbeidsmarkedet skaper også en skjevhet i kjønnsbalansen i Kongsberg. I figuren under viser vi andelen unge kvinner (som prosent av totalt i aldersgruppen 20-29 år) i Kongsberg sammenlignet med andre kommuner og hvordan denne andelen har utviklet seg over tid.

Figur 5-6: Figuren til venstre viser andelen unge kvinner (20-29 år) i utvalgte kommuner i 2024, og figuren til høyre viser historisk utvikling i denne andelen for Kongsberg. Kilde: Data fra SSB, bearbeidet av Menon Economics

Som man kan se har Kongsberg en mye lavere andel unge kvinner enn de øvrige kommunene. Det er altså en større overvekt av unge menn i Kongsberg. Interessant nok er dette et relativt nytt fenomen. For 20 år siden var det, som man ser i figuren til høyre, bare litt flere menn enn kvinner, mens det nå er et stort gap.

Som vi viste i kapittel 2.1 er mange av kandidatene med riktig fagprofil, og som kunne tenkes å flytte for å ta en jobb KDA, unge og i en etableringsfase. Det er også en klar overvekt av menn. Den lave kvinneandelen i Kongsberg gjør det – for en betydelig andel av de unge menn – vanskeligere å finne seg en partner og etablere seg etter man har flyttet til Kongsberg. Dette bidrar til å redusere bostedsattraktiviteten for unge, enslige menn – og gjør andre kommuner mer attraktive.

En skjev kjønnsbalanse og mangelen på partnerjobber bidrar altså til at både par og enslige menn kan finne det mer attraktivt å bosette seg utenfor Kongsberg og heller pendle inn.

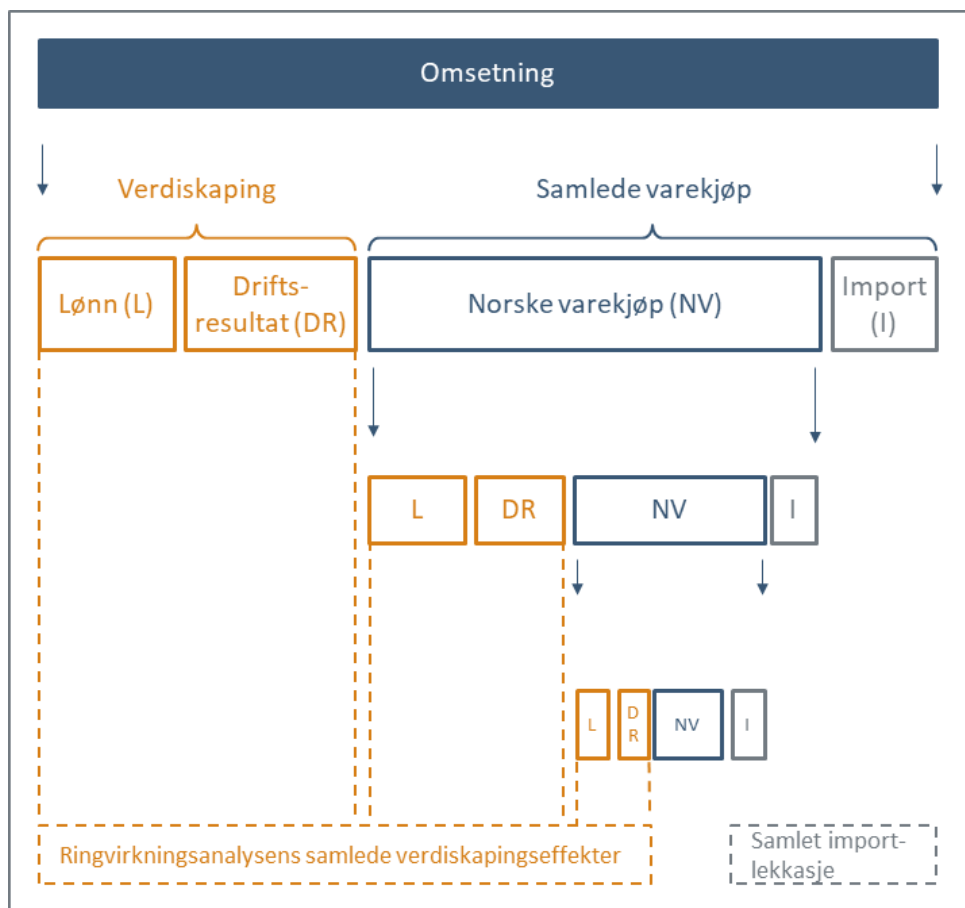
6 Vedlegg

6.1 Vedlegg A: Ringvirkningsmodellen

Når en bedrift driver med sin aktivitet, har dette gjennom samhandel effekter på etterspørselen hos en rekke bedrifter i ulike næringer. I første omgang vil bedriften etterspørre leveranser fra sine direkte leverandører, noe som vil bety økt produksjon hos disse bedriftene. Dette vil i sin tur påvirke etterspørselen hos enda flere bedrifter lenger nede i verdikjeden. Investeringene vil således understøtte både verdiskaping og sysselsetting hos en lang rekke bedrifter. Det er dette vi kaller ringvirkninger.

For hver bedrift i hele verdikjeden kan vi dele opp omsetning i fire ulike kategorier: norske varekjøp, utenlandske varekjøp, driftsresultat og lønnskostnader. Summen av de to sistnevnte utgjør det som kalles verdiskaping, mens norske varekjøp danner omsetning for bedriftene i neste ledd av verdikjeden. Figuren under illustrerer hvordan en investering har effekter for hele verdikjeden. Summen av de oransje boksene i alle ledd utgjør de samlede verdiskapingseffektene.

Figur V-1: Illustrasjon av ringvirkningseffekter

Endring i etterspørsel fra enten en næring eller som følge av et prosjekt eller en infrastrukturinvestering vil således påvirke norsk næringsliv og skatteinngang. Vi har modellert disse effektene ved å beregne størrelsen på investerings- og driftskostnadene og deres effekter på sysselsetting med bakgrunn i SSBs kryssløpsmatrise.

SSBs kryssløpsmatrise viser omfanget av leveranser, sysselsetting, skatter og avgifter, samt import og eksport i 64 NACE-næringer. Det er dette som danner grunnlag for modellen vår. Beregningene starter ved at vi plasserer de samlede kostnadene av investeringen inn i den næringskategorien den hører hjemme i modellen (se neste side for ytterligere omtale av dette). Modellen beregner med utgangspunkt i dette sysselsettingseffekter. For å fremstille varene og tjenestene som bedriftene produserer, må de kjøpe varer og tjenester fra andre bedrifter i Norge, samt importere. SSBs kryssløpsmatrise viser gjennomsnittlig import fra hver næring, samt en oversikt over leveranser mellom de 64 ulike næringene i statistikken. Med bakgrunn i dette kan vi beregne sysselsettingsimpulsen bakover i verdikjeden. For hvert ledd i verdikjeden blir sysselsettingsimpulsen stadig mindre. Vi beregner sysselsettingsimpulsen i uendelige ledd bakover, samtidig som betydningen av de bakerste leddene er tilnærmet null.

Når det kommer til den geografiske fordelingen, gjør vi dette ulikt for de direkte effektene og de indirekte effektene. For førstnevnte plasserer vi effektene basert på bedriftens faktiske plassering. Data på dette hentes i Menons regnskapsdatabase. For de resterende effektene bruker vi den geografiske modulen i Menons ringvirkningsmodell. Denne baserer seg på nyere forskning om interregional handel, samt detaljerte data om hver eneste norske bedrift gjennom Menons regnskapsdatabase. I tråd med forskningslitteratur på området beregnes effekten for utenforliggende kommuner basert på størrelsen av relevant næringsliv i den aktuelle og nærliggende kommuner, samt geografisk avstand mellom kjøper- og selgerbedriften. Unntaket er leverandørene til Kongsberg Defence and Aerospace. Her har vi fått fylkesfordelingen på bedriftens leverandører. Innad i fylket har vi fordelt Kongsberg Defence and AeroSpaces leverandører på kommuner basert på de viktigste leverandørnæringens relative størrelse i den enkelte kommunen.

Menon
Economics

Menon Economics

Sørkedalsveien 10 B, 0369 Oslo

+47 909 90 102

post@menon.no

[menon.no](https://www.menon.no)